

ఉప వేదాంగాలు

పూర్వమీమాంస దర్శనము -1

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు శుక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు కృష్ణుడు

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాభాజ

గురు గోతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరభక్తస్వామి

యోగి బేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు చైతన్య స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయ

గురు రామకృష్ణ పరమహంస

అమ్మ కారదా దేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయీబాబా

గురు అరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళ స్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

“ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్” ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో భాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకరించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో భాగంగా ఈ ఫౌండేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్థ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు వ్రాసినట్లయితే (లేక) సేకరిస్తే మాకు తెలియచేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిచేయుటకు, భాగస్వామ్యం అగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రదించగలరు.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in>
- 2) ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
- 3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) మొబైల్ ఆప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన,ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలేని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైటు అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకొన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org

Mobile App: Free Gurukul

email: support@freegurukul.org

Facebook: www.facebook.com/freegurukul

Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

“ మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేది ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందరికీ అందించబడాలి “

ఉచిత గురుకుల విద్య ఫౌండేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పాద సమర్పణమస్తు

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. x

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Manuscripts
Title:
Author:
Year: to
Subject: Any Subject
Language:
Scanning Centre: Any Centre
Clear Search

Presentations and Report
Statistics Report
Status Report
Feedback | Suggestions |
Problems | Missing links or
Books

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at ICAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click [Here](#) to know More about DLI ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	INSA	Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసించజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవనంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. ఆనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల పల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

పూర్వ వివాహం సా దర్శనము

(జైమిని మహర్షి)

(మొదటి భాగము)

సాహిత్య ఎకాడమీ పురస్కార గ్రహీత

కళాప్రపూర్ణ

చర్ల గణపతిశాస్త్రి

ఒక వినుతి

ఈ తెనుగు నేలపై నన్నయనుండి నేడవరకు ఎందరో సంస్కృతాంధ్ర కవిపండితులు పుట్టి భాషను పరిషష్టమచేసి వెలలేని తులలేని కావ్య ప్రపంచమును సృష్టి చేసినారు. అదికాలపు కవి పండితుల ముట నటించి నేటికాలము అనగా ఈ 20వ శతాబ్దములో కుడ పండితులు, కవులు యెందరో జన్మించారు. వారిలో గండెపెండరాలు, కవిసార్వభౌమ, కవిసామ్రాట్లు, జ్ఞానపీఠ అవార్డు గ్రహీతలున్నారు. శతాధిక గ్రంథములను రచించినవారున్నారు. సాహిత్య ప్రక్రియలో గల ఉద్గ్రంథములనుండి, నవలలు, నాటకాలు, పాటలు, ఇంకా, ఇంకా గలవాని వన్నింటిని చేపట్టి కలాన్ని ఖడ్గమువలె రుశిపించి భేష్ అని అనిపించుకున్నవారును ఉన్నారు. అట్టివారిలో ఈనాటి (అనగా 20వ శతాబ్దములో) కవి పండితులలో విలక్షణమైన భూమికను అన్ని రంగాలలో పోషించిన ప్రముఖులు బ్రహ్మర్షితుల్యులు శ్రీ చర్ల గణపతిశాస్త్రిగారు.

శ్రీ గణపతిశాస్త్రిగారి పాండితీ వైభవాన్ని గురించి చెప్పగల స్తోమత నాకు లేదు. అయితే చిరకాలము వారితో చాల సన్నిహితముగ నుండుట వలనను, వారు చెప్పగ వినుటవలనను సాహసించి ఈ రెండు మాటలు వ్రాయుచున్నాను.

వీరిది పండిత వంశము, పండితులకు జన్మస్థానముగ పేరొందిన కాకరపట్టు వీరి జన్మస్థలము. జనకులు శ్రీ నారాయణశాస్త్రిగారు పేరుగల పండితులు. తండ్రిగారివద్దనే విద్యాభ్యాసం చేశారు. వ్యాసునకు, చిత్రబ్రహ్మవలె, నారాయణశాస్త్రిగారికి గణపతిశాస్త్రిగారు.

శ్రీ గణపతిశాస్త్రిగారు తెనుగు భాషలోనే గ్రంథరచన చేసినప్పటికి వారికి అభిమానపాత్రులైనవారు సంస్కృత కవులే. వాల్మీకి, వ్యాసుడు, కాళిదాసు ఈ మువ్వురియందు వారికి మక్కువ ఎక్కువ. శ్రీ శాస్త్రిగారు

అభిమానించిన తెలుగు కవులెవరో నాకు తెలియదు. అనగా వారికి సంస్కృతభాషపై యెనలేని గౌరవాభిమానములని చెప్పబేగాని మరొకటి కాదు. సంస్కృతభాషా వ్రాచారమునకు వారు ఎంత కృషి సల్పినది విశాఖ వట్టణవాసులకు తెలియును. అందుకొకకు సులభ సంస్కృత చంద్రిక అను పుస్తకము నాల్గభాషలలో మొదట ముద్రింపించినారు. తదుపరి తెలుగులో ముద్రించినారు. “నేను సంస్కృతము నేర్చుకుంటాను” అని తమ దగ్గరకు వచ్చినవారికి సంస్కృతము నేర్పుటయే తమ ధ్యేయముగా పెట్టుకున్నారు వారు.

శ్రీ గణపతి శాస్త్రిగారు చేసినది అనువాదమే అయినను అది కూడ ఒక విలక్షణముగ చేసిన పని. వారు సామాన్యముగ ఆంధ్రకవి పండితుల వలె గాక ఎక్కువగ శాస్త్ర గ్రంథముల అనువాదమునకు పూనుకొన్నారు. దర్శనములు, భగవద్గీత, బ్రహ్మసూత్రములు, పూర్వమీమాంస, ఉపనిషత్తులు, వేదమంత్రార్థ వివరణ, తెనుగు వ్యాకరణము, సాహిత్య సౌందర్య దర్శనము, రాగమూర్చనలు, గాంధర్వ వేదము, వేదవిజ్ఞానము, యోగ సర్వస్వము యిత్యాదిగ. ఇది వీరిలో గల విలక్షణత. ఇటువంటి గ్రంథాలను ఇవ్వడి మధ్య ఎవ్వరును స్పృశించలేదు. ఇవి ఒక వర్గము వారికి మాత్రమే. ఈ విషయము శాస్త్రిగారే వదేవదే అన్నారు, అనుకొన్నారు. అంతమాత్రముచేత వదలివేయరాదని భావించి, అనువదించి, ముద్రణ శాలను స్థాపించి, ధన సంపాదనయందు ఆసక్తిచూపక, ఉన్న సుక్షేత్రములను తెగనమ్మి అచ్చువేసి ఆంధ్ర వ్రాసానీకానికి అందించారు. ఇటువంటి పని ఎంతమంది చేయగలరు? చేశారు?

కేవలము ధన సంపాదనమే ధ్యేయముగ పెట్టుకుని సంస్కృతము నభ్యసించినవారికి బోధపడని ఈ శాస్త్ర గ్రంథములు సామాన్యులకు అర్థమగుటెట్లు? ఈ విషయమును దృష్టిలో నుంచుకొనియే శాస్త్రిగారు తక్కువ శ్రమతో తేలికగా అర్థము చేసుకొనుటకై అనువాదములు చేసి అందించినారు ఆంధ్రులకు.

అంతేకాదు, శాస్త్రిగారు ఎంతటి పండితులో అంతటి వినయరులేలు. వారు పండితులను ఎంతగా ఆదరించి గౌరవించెడివారో, అంతగానే ఓ, న, మాలు నేర్వకుండా రచనలుచేసే సామాన్య రచయితలను కూడ గౌరవించే వారు, ఆదరించేవారు. ఇది వారి వ్యక్తిత్వము.

ఇక ఆధ్యాత్మికవరంగా ఎంతో ఎదిగిపోయిన వ్యక్తి శ్రీ చర్ల గణపతి శాస్త్రిగారు. పెసరగింజను నానబెట్టి మొక్క మొలచిన తరువాత తిడదం అంటే నిద్రపోతున్న పొడిని లేపి హత్య చేసినట్లని వారి భావము. ఇది ఒక మచ్చుతునక.

ప్రకృతమునకు ఈ పూర్వ మీమాంసా దర్శనమును వ్రాసి అచ్చునకు ఉపకరించి, సాగుతుండగా, వారు తామే స్వయముగ పూర్ణులు డిద్దుకొందామని అనుకున్నారు. కాని గ్రంథము పూర్తి కాకుండానే వారి జీవితకాలము పూర్తి అగుటచేతను, నాకు ఈ శాస్త్రగ్రంథముతో పరిచయము లేకపోవుటచేతను, వారి వ్యాతప్రతిలోని అక్షరములు సరిగా నుండనందునను, కొంతవరకు పూర్ణులు డిద్ది, తరువాత అశక్తతను మానినందువలన, ఈ గ్రంథము ప్రథమ భాగముగా నింతవరకు విడుదల చేయడమైనది. నెమ్మదిగా దీని తరువాయి భాగము కూడ వారి కుటుంబ సభ్యులు పూర్తి చేయాలన్న తలంపుతో నున్నారు. ఆ నారాయణుడు ఈ కార్యము నిర్విఘ్నముగ నెఱవేర్చు శక్తి సామర్థ్యములను వారి కుటుంబ సభ్యులకు ఇచ్చుగాక.

ఇట్లు
భక్తజన సేవకుడు
కోవల్లె రామమూర్తి

తొలి పలుకు

అచార్య దివాకర్ల రామమూర్తి

బ్రహ్మశ్రీ కళావ్రహ్మ చర్ల గణపతిశాస్త్రిగారు కాకరవర్తి పండితులు పితృపాదులకడ సంస్కృతాంధ్ర సాహిత్యములు, ఉపనిషత్సూత్ర పాఠావారమును తుదముట్ట నభ్యసించిన దిట్టలు. జన్మతః భారత సంస్కృత్యభిమానులు, నిష్కళంక దేశభక్తులు.

భారతదేశపు సంస్కృతికి ఉనికిపట్టు వేదవాఙ్మయము, వేదవాఙ్మయము బహుశాఖోపశాఖలతో విరాజిల్లినది. వ్రత శాఖాధ్యయనమునకు కొంత పూర్వ సంస్కారము తర్క సాహాయ్యము ఎంతయో కావలయును.

శ్రీ శాస్త్రిగారు పుట్టి నేర్చుకొనెనో, పుట్టకయే తద్విజ్ఞానము సంక్రమించినదో పూర్వ సుకృత విశేషమున,

పండెందు ప్రధానములయిన యుపనిషత్తులను, బ్రహ్మసూత్రములను, ధర్మనములను, వేదవిజ్ఞానమును ననువదించి పఠితలకు నమర్పించినారు. వారి యనువాదమపురూపమయినది. తత్తద్విషయికములయిన భాష్యములను కూలంకషముగా విమర్శించి, పూర్వ రచయితల విధానాలను దిలకించి, సక్రమము, ధర్మవిరోధ రహితములయిన మూలాభిప్రాయాభిన్నములయినవియు నగు అర్థముల గ్రహించి, సరళతైలితో తెనుగులో అనువాదము సాగినది. కొన్ని కొన్నింటికి అనువాదములను పద్యములలో ప్రధానముగాఁ దెనుగు అనుష్టుప్పులతో వారు చేసిరి. అనువాదము శాస్త్రిగారి దృష్టిలో వారి పాండిత్య ప్రకర్షణ, వైదుష్య విశారదత్వమునకు కాక, మూలగ్రంథ హృదయమును యథాప్రసిద్ధ భాషోపపన్న సిద్ధాంతానుసరముగా రచించుట.

వారి యనువాదములు శ్రద్ధతోఁ జనువఁదగినవి. జిజ్ఞాసతో తత్త్వమెఱుంగఁదగినవి. అప్పుడే యవి సుబోధకములు, హృదయానందదాయకములు.

శాస్త్రిగారి వైదిక గ్రంథానువాదము పండితామోదకరముగా జరిగినవి. త్రేగణపతి శాస్త్రిగారు, ఒక వంక రామాయణాదులను పద్యములలో ననువదించుచు, మహాపురుష జీవితములను ధర్మశాస్త్రములను, ఋగ్వేదానువాదమును జరిపి పరిత్య లోకమునకెంతయో సేవచేసిన ధన్యులు. వారు వేద వాఙ్మయము మొదలుకొని, స్తోత్రమంజరి వఱకు రచించిరి. భక్తి సూత్రముల, నారదశాండిల్యులవి గుడికూర్చి భాగవత పద్యోదాహరణములతో నొసంగిరి. ఇది యొక సామాన్య మనీషి సాధింపఁదగినది కాదు!

వారు దర్శన షట్కము ననువదించిరి. వానిలో ఈ పూర్వమీమాంసా దర్శనము ఒకటి.

వారి నిర్యాణానంతరము లిఖిత ప్రతిని కుమార్తెలు వారి లలితా ముద్రణామయమున ముద్రింపించి తండ్రి యెడగల భక్తిని ప్రదర్శించుకొనిరి. శాస్త్రిగారిది నిర్దుష్టమయిన ఆదర్శము. భారతీయ వైదిక సంస్కృతి యందలి విశిష్టములను ప్రజలకందించుట. ఆ యాశయపరిపూర్తికి వారు దివానిశలు శ్రమించిరి. అట్టి శాస్త్ర విచారణ గ్రంథములలో ఈ పూర్వమీమాంసా దర్శనమొకటి.

“మీమాంసా—మాన్, విచారే” పరిపూర్ణమయిన, లేదా, కూలంకషమైన విచారణ—సమాలోచనము.

ఆయర్థముననే ‘కావ్యమీమాంస’ తైత్తిరీయమున ఆనందమీమాంస అను పదములు వాడఁబడినవి. హిందూవేదాంతము షడ్దర్శనములలో వ్యక్తికరింపఁబడినది. ఈ ఆరు దర్శనములు మొదట రెండింటిగానె విభజింపఁబడి యుండినవి.

- 1) పూర్వమీమాంస, లేక కర్మమీమాంస. ఇది జైమినిచే ప్రణీతము.
- 2) ఉత్తరమీమాంస—లేక బ్రహ్మమీమాంస. ఇది బాదరాయణ (వ్యాస) ప్రణీతము.

కాని రెండింటి విషయములలో సామ్యములు చాల తక్కువ ఈ రెండింటిని కళాప్రహారులు శాస్త్రి గారనువదించి జిజ్ఞాసువుల కెంతయో యుసకారమాచరించిరి.

పూర్వ మీమాంస వేదోక్తమయిన కర్మకాండ విషయమున సంబంధము కలిగినది. అంతియకాక, — వేదవాక్యముల యర్థావబోధ మందు యత్నించి తప్పంశయమున్న మీమాంస నిర్ణయించి, సిద్ధాంతమొనర్చినది.

ఈ త్రర మీమాంస బ్రహ్మవిషయమును విచారించును.

పూర్వ మీమాంస కర్మ సిద్ధాంతద్యోతకము.

ఈ పూర్వ మీమాంసా దర్శనమునందలి భాగములకు అధికరణము లందురు. అధికరణమున, విషయము, సంశయము, పూర్వపక్షము, సిద్ధాంతము, ప్రయోజనము — అనునవి పరిస్ఫుటముగా విమర్శింపఁబడును. సూక్ష్మముగ విచారము సాగుచునే సిద్ధాంతము స్థాపింపఁబడును. ధర్మలక్షణాధికరణము, ధర్మప్రామాణ్య వరోక్షాధికరణము, వేదము స్వతః ప్రమాణమును అధికరణము, శబ్దము నిత్యమను నధికరణము, వేదముఁ పౌరుషేయములను అధికరణము మున్నగునవి కలవు. ఒక యధికరణమును వాదోపవాదములను శ్రద్ధగా నవగాహన చేసికొనుచు చదువవలయును.

ఇందు సంస్కృత మూలములు యథాతథముగా వ్రాయఁబడి, వానిపై వచ్చు వాదోపవాదములను పూర్వపక్ష సిద్ధాంత ప్రయోజనములు వివరింపఁబడినవి.

ఇది శాస్త్ర విచారము కథ కాదు. ప్రాచీన వేదమూలముల యందు తద్వివరణములయందు విశ్వాసముంచి, జ్ఞానార్జనమునకు చదువఁదగినది.

అప్పుడే వివేకముదయించును, భారతీయ సంస్కృతియందాదరము కలుగును.

ఇది యొక యపూర్వ రచనము.

ఇట్టి పై దిక విజ్ఞాన జ్యోతిని వెలిగించుటకై సంతతము యత్నించి కృతకృత్యులై జీవితమును భారత సంస్కృతికి అర్పించిన శ్రీ శాస్త్రిగారికి ఒడతెల్ల చేతులుగా నమస్కరించినను ఋణము తీరదు.

పఠితలకు కర్తవ్యమొకటి యున్నది. గ్రంథమును జదివి విజ్ఞాన వంతులై ఆనందించి భారతీయ సంస్కృతికి నీరాజనమొనంగుట. అప్పుడే శాస్త్రిగారికి హృదయతృప్తి.

మధుసూర్తయే నమః.

దేవగురునమస్కృతి

అగజానన పద్మసవిత్పు

ని, గజానను, భక్తులకు ననేక దశను గా

ప్పగఁ గూర్చెడి యేక దశను

పగలును రాత్రియు మిగుల నపాసింతు యెదన్

తొల నారాయణుఁ డాత్మరూపమున నెందున్ క్షీర మట్లాప్పి లీ
లలికై యావయి పాలమీగడయటుల్ వ్యక్తైక్యతిం బొంది ని
ర్మల మాకాశము నందు గాలి, జ్వలనంబాపై నటన్ నీరునం
దిల, యన్నంబయి జీవియైవెలుగు నా యీశన్ సదా మౌక్త్యదన్

శ్రీనారాయణ శాస్త్రి వి

జ్ఞాన ధురీణుని ననేక శాస్త్రజుఁ గవీ

శాసుని జనకుఁని దలఁచి

యేననఁగా ఋషుల కృత మహాబ్ధి మధింతున్

ఆ దిన్సృష్టికి ముందు కేవల మొకేయాత్మలబ్ధవైయుండి యా
మీఁదన్ సత్త్వరజస్తమోగుణములన్ బెంపొంది భిన్నుండవై
కాదే సృష్టియుఁ దత్త్వితిప్రళయముల్ గావించి మోదింతు వా
సేధో విష్ణుహరత్రిమూర్తికిని నివ్వే నీకు మా దండముల్

మూర్తి యదొక్కటె విడి చేసె మూడు పనులు

ముందు వెనుక మూఁడింటికి మామూలు మాట

హరి హరున కాది, హరుఁడొకప్థతని కాది

వారికిని బ్రహ్మ, బ్రహ్మకు వారునాది

పూర్వ మీమాంసా దర్శనము-

మొదటి అధ్యాయము-మొదటి పాదము

1 ధర్మ జిజ్ఞాసాధి కరణము.

1 నూ. అథాతో ధర్మ జిజ్ఞాసా.

అథ. మఱి వేదాధ్యయనము గురుకులమునఁ జేసినపిదప

అతః. విచారణ పూర్వక వేదాధ్యయనము ప్రాప్తించినందువలన
ధర్మజిజ్ఞాసా-ధర్మము యొక్క జిజ్ఞాస (తెలిసికొనఁగోరిక) చేయచున్నది.

నూ. మఱి యింక గురుకులమున వేదమును జదివిన పిదప వేదమును విచారణా ఆర్థ పూర్వకముగఁ దెలిసికొను ప్రవృత్తి గలిగినందువలన ధర్మజిజ్ఞాస చేయబడు చున్నది.

వివః. విషయము, సంశయము పూర్వపక్షముసిద్ధాంతము ప్రయోజనముఅనునవి గలదానిని అధికరణమందురు. ఏదేని ఒకటిచెప్పఁదలచినప్పుడు అందుఁ జెప్పఁదగినవిషయము దానిని గుర్తించు సంశయము. అందు ప్రతిపక్షాలు చేయు పూర్వ పక్షము. దానిని ఖండించి చెప్పు సిద్ధాంతము, దానివలనఁ గలుగు ప్రయోజనము ఇవి యన్నియు అధికరణములో నుండును. స్వాధ్యాయో ౭ధ్యేతవ్యః వేదము చదవఁదగినది. అన్నది విషయము. ఈ యధ్యయనము స్వర్గము కొఱకా, అర్థజ్ఞానము కొఱకా అని సంశయము, స్వర్గము కొఱకె అధ్యయనము చేయ వలయును, భారతాధ్యయనాదులందు అర్థము ఇమిడి యుండుట వలన అధ్యయనము అర్థజ్ఞానము కొఱకుకాదు. అని పూర్వపక్షము. భారతాధ్యయన వాదులందువలె వేదార్థము క్లుప్తముకాదు కాన అర్థజ్ఞానము కొఱకని సిద్ధాంతము. దీని వలన స్వర్గము ప్రయోజనము. ఇట్లు అన్ని యధికరణములందును గ్రహింప వలయును.

గురుకులమున వేదము చదివి బ్రహ్మచారియగు వటువు ఇంటికి రాక పూర్వమే ధర్మమును గూర్చి తెలిసికొనఁ గోరవలయును,

2. ధర్మ లక్షణాధి కరణము.

2 మూ. చోదనా లక్షణో ఒర్థో ధర్మః

చోగనా-వేదమందలి విధిబోధకవాక్యము. నిషేధబోధకవాక్యమును లక్షణః-
లక్షణముగాఁగల అర్థము -పురుషార్థము ధర్మము అనబడును.

నూ. వేదమందలి ప్రవర్తక విధి బోధక వాక్యములచేతను నివర్తక
విధి బోధక వాక్యములచేతను బోధింపఁబడిన యర్థము ధర్మము.

వివ:- వేదము విధి, మంత్రములు, అర్థవాదములు నామధేయ
ములుఅని నాలుగు విధములుగా నుండును.

బ్రాహ్మణ భాగము విధి బోధకము మంత్రము స్తుతి వ్యకతసా పర
ములు. అవి యాగాది ప్రయోగకాలమందు అర్థస్మరణకు హేతువులై
యుపయోగించును. అర్థవాదములు బ్రాహ్మణ శేషములు అర్థవాదములు
యజ్ఞదేవతా హోమాది నామములు నామధేయములు. “యజేత స్వర్గ
కామః” స్వర్గము కోరువాడు యజేత వలెను. అన్నది యజ్ఞమందుప్రస
రింపజేయు ప్రవర్తకవిధి వాక్యము. సహింస్యాత్ సర్వాభూతాని ఏ
భూతములను హింసింపరాదు. ఇత్యాది హింసాదులను నిషేధి చి నవ
రింపజేయు నివర్తక విధులు విధివాక్యములు భూత భవిష్యద్వర్తమాన
సూక్ష్మ వ్యవహిత విప్రకృష్టాది విషయములను దెలుపుటకు సమర్థమైనవి.
ఇతరములు అట్లు దెలుపుటకు సమర్థమైనవిగావు. ప్రత్యేకములైన
జ్యోతిష్టిహోమాదికములు అర్థములు. ప్రత్యేకవాయు జనకములు అనర్థకములు.
వేదములు ప్రత్యక్షముచేఁగాని అనుమానముచేఁగాని తెలియబడని స్వర్గాది
విషయములను బోధించునవిగాన అవి ఇతర విషయములనుదెలుపు గ్రంథ
ములకంటె విలక్షణములు, అను సంగతి “ప్రత్యక్షేణానుమానేన యస్తూ
పాయోనలభ్యతే వినం విదంతి వేదేన తస్మాత్ వేదస్య వేదతా” అను
సూక్తి తెలుపు చున్నది.

3. ధర్మ ప్రామాణ్య పరీక్షాధి కరణము-

ధర్మ జ్ఞానమునకుఁ బ్రత్యక్షము ప్రమాణము గాదని తెలిపెడి యధికరణము.

3 మూ. తస్య నిమిత్త పరీక్షిః

తస్య- ఆ ధర్మముయొక్క నిమిత్త- కారణములయొక్క ప్రమాణములయొక్క పరీక్షిః- పరీక్ష చేయఁబడుచున్నది.

నూ. అధర్మమును తెలిసికొనుటకు నిమిత్తము పరీక్షింపబడుచున్నది.

వివ:- ఆ ధర్మమును తెలిసికొనుటకు సాధనములు వేద విధి వాక్యములూ; మఱి యితరములూ; అని పరీక్షింపబడు చున్నదని భావము

4 మూ. సత్సంగప్రయోగే పురుషస్యేంద్రియాణాం బుద్ధిజన్మతత్ ప్రత్యక్షం అనిమిత్తం విద్యమానోపలంఘాత్

పురుషస్య- పురుషునియొక్క ఇంద్రియాణాం- నేత్రాదులైన యింద్రియములకు, సత్- ఉన్న వస్తువులతో విషయములతో, సంప్రయోగే- సంబంధమున్నది. బుద్ధిజన్మ- బుద్ధియందు పుట్టునది తత్- అది ప్రత్యక్షము- ప్రత్యక్షమన బడును. విద్యమాన- ఎదురుగఁగన్న వస్తువులను మాత్రమే ఉపలంఘాత్ గ్రహించుటవలన అది అనిమిత్తం- ధర్మస్వరూప నిర్ణయమునకు, నిమిత్తముగాదు.

నూ. పురుషుని యింద్రియములకు తమయెదుటి విషయములతో సంప్రకర్షమున్న పురుషు పుట్టునట్టి ప్రత్యక్షము ఎదుటి వస్తువులను మాత్రమే గ్రహించునదిగాన అది అప్రత్యక్షమైన ధర్మమును నిర్ణయించుటకు నిమిత్తము గాదు.

వివ:- ఇంద్రియములు ధర్మ నిర్ణయముతో సాధనములుగా నిరసించుటచేత ప్రత్యక్షజ్ఞానమును ఆధారముగాఁ జేసికొని యేర్పడు నను

మా నోవ మానార్థా పత్తులను ప్రమాణములు ధర్మమును నిర్ణయించునవి గావు. ఇందు భావరూపమైన ప్రత్యక్షాదులు ధర్మ నిర్ణాయకములు గావని నిరాకరింపఁ బడెను.

5. ధర్మ విషయములో వేదము స్వతః ప్రమాణము

తెలుపు నధికరణము.

సీ మూ. ఔత్పత్తికస్తు శబ్ద స్యాద్ధేన సంబంధాత్తస్య జ్ఞానముపదేశో అవ్యతిరేకశ్చార్ధేఽనుపలభ్యే తత్ప్రమాణం బాదరాయ స్యానపేక్షత్వాత్.

శబ్దస్య=శబ్దమునకు, అర్ధేన=అర్థముతోఁ గల సంబంధ! సంబంధము, ఔత్పత్తికః=సహజము నిత్యమైనది. తస్య ఆశబ్దార్థమునకు, జ్ఞానం=జ్ఞానము గలిగించునది. ఉపదేశము, అప్రోపదేశమైన వేదము, అది, అనుపలభ్యే ప్రత్యక్షాదులచే గ్రహింప బడని, అర్ధే=అర్థమందు అవ్యతిరేకః=వ్యభిచరించునదిగాదు, కనుక అది వేదవిధివాక్యము. అనపేక్షత్వాత్-ఇతర పురుషుని యొక్కగాని ఇతర ప్రత్యక్షాది ప్రత్యయములయొక్క అపేక్ష లేక పోవుటవల్ల బాదరాయస్య-వ్యాసునికి ప్రమాణం-ప్రమాణమే.

సూ. శబ్దమునకు అర్థముతో గల సంబంధము నిత్యముగాన అనిత్యమైన శబ్దార్థముల జ్ఞానము గలిగించు వేదము ప్రత్యక్షాదులచే గ్రహింప బడని యర్థమువి పర్యయసంశయాదులగు గలిగింపక నిశ్చయ జ్ఞానమును గలిగించునదిగాన ఇతర జ్ఞానములను అపేక్షింపక స్వతంత్రముగాఁ దెలుపునది అది వ్యాసునికి ప్రమాణమే యగును.

వివ:- శబ్దము అర్థజ్ఞానమును గలిగించునది ప్రతిపాదకము. ఆరము శబ్దమువల్ల గలిగిన జ్ఞానము ప్రతిపాద్యము, ఈ రెండింటి సంబంధము నిత్యము. “అగ్ని హోత్రం జుహుయాత్” అగ్ని హోత్రమున హోమము చేయవలయును అనువాక్యము కాలత్రయమందును దానియర్థమును అతిక్రమించి ప్రవర్తింపదు కాన ఇది ఇతరాపేక్ష లేకుండచే స్వయముగఁ బ్రమాణ మనిభావము ఇందు ఆభావబోధకమైన యనువంబికి గమ్యమగునది ఖండింపఁబడినది.

6. శబ్దము నిత్యము అను తెలుపు సాధికరణము

6 మూ. కర్తైకే తత్ర దర్శనాత్,

తత్ర=కంఠతాల్వాది ప్రయత్నముల తరువాత, దర్శనాత్=కనిపించుట వల్ల ఏకే=కొందఱు, కర్మ= (శబ్దము) కర్మమని (అనిత్యమని) అందురు.

నూ. కంఠము తాలువులు మొదలయిన యవయవముల ప్రియత్నము తరువాత వినబడుట వలన శబ్దము అనిత్యమని అక్ష పాదాదులు చెప్పుదురు.

వివ:- ఇంక పూర్వ పక్ష నూత్రములు చెప్పబడు చున్నవి. శబ్దార్థముల సంబంధము నిత్యమనియు అ నిత్యమైన పేదవిధి వాక్యము ప్రమాణమని ఇదివరలో జెప్పబడినదానిని ఇండించు నూత్రమిది. వ్యయ తో త్తర కాలమందు గనిపించుటవలన శబ్దము అనిత్యము. ఇట్టి యనిత్యమైన శబ్దముల స్వరూపమైన పేదవిధి వాక్యములబట్టి ప్రామాణ్యమును జెప్పట సరికాదని పూర్వపక్షయొక్క యాక్షేపము. గౌతమాది నైయా యికుల మతమిది.

7 మూ. అస్థానాత్.

అస్థానాత్=ఉచ్చరించిన పిదప స్థిరముగా నుండదుగాన అనిత్యము.

వివ:- ఉచ్చరించుటకుఁ బూర్వము శబ్దము కనిపించదు. ఉచ్చరణ సమయమున మాత్రమే కనిపించి తరువాతఁ గనిపించదు నశించి పోవు చున్నది కాన దానికి స్థిరత్వము లేదు అది అనిత్యమని భావము.

8 మూ. కరోతి శబ్దాత్.

కరోతి=శబ్దము చేయుచున్నాడు అను శబ్దాత్=శబ్ద వ్యవహారము వల్ల

నూ. చప్పుడు చేయుచున్నాడు అను వ్యవహారమును బట్టి శబ్దము అనిత్యము.

వివ:- చప్పుడు చేయుము చప్పుడు చేయకు, చప్పుడు చేయు చున్నాడు మొదలగు వ్యవహారములబట్టి ఇదివరకు లేనిచప్పుడు ఇప్పుడు చేయుచున్నాడని తెలియు చున్నది గాన శబ్దము అనిత్యమని భావము.

9 మూ. సత్త్వాంతరే చ యగవద్యాత్

సత్త్వాంతరేచ=ఇతర పౌణ్యాయందును ఆశబ్దము యగవద్యాత్ ఒకే సవయమున ఒకేసరిగా నుచ్చరింపబడి కనిపించుటవలన శబ్దము అనిత్యము.

వివ:- అనేక పురుషాదుల చేత అనేక దేశకాలాదులందు ఒకేసారిగా నుచ్చరింపబడునది కార్యము అనేకము అది ఏకము నిత్యము కాజాలదని భావము. పటము పటము మొదలయిన శబ్దములను ఇక్కడవారు వలుకుదురు. అక్కడివారు వానినే వలుకుదురు. కాన అనిత్యమని భావము.

10 మూ. ప్రకృతి వికృత్యోశ్చ.

ప్రకృతి వికృత్యోః చ=ప్రకృతి వికృతులను బట్టియు

సూ. భౌతకరణ శాస్త్రములందు సూర్యోదయము ఇత్యాది. స్థలము లందు అకార ఉకారములు ప్రకృతిగాను ఓ కారము వికృతిగాను జెప్పుట వల్లను శబ్దము నిత్యముగాదు.

వివ:- సూర్యోదయాది శబ్దముల సంధ్యాదులందు అకార ఉకార స్థావరములందు ఓకారము వచ్చును. హర్యాదులు అనుచోట ప్రకృతి యను ఉకారమునకు యకారము వికృతి వచ్చును. అవి ఇత్యాదికమగం జెప్పుటచేత ప్రకృతిగా నున్నది వికారము పొందుచున్నప్పుడు అది యెట్లు నిత్యమగును. అది నిత్యమైనచో ఒకే రకముగా నుండవలయును గదా అని యాక్షేపము.

మూ. వృద్ధిశ్చ కర్తృ భూమ్నస్య.

కర్తృ=ఉచ్చరించు కర్తయొక్క, భూమ్న=అధిక్యముచే, అస్య=ఈశబ్దము యొక్క, వృద్ధిః చ=వృద్ధికూడ

సూ. ఉచ్చరించు వారెక్కువగా నున్నను ఈ శబ్దము పెద్దది వినబడుచున్నది గావునను ఇది యనిత్యము

వివ:- చాలమంది ఉచ్చరించినప్పుడు ఆ శబ్దము పెద్దదిగా వ్యక్తమగుచున్నది. అది అభివ్యక్తమైనప్పుడు చాల మందిచే కక్కువమందిశా

గూడ నుచ్చరించ బడినది ఆ శబ్దము అంతమాత్రముగానే గ్రహించ బడ వలసి యున్నది. అది పెద్దదిగా వినబడు చున్నది. అది నిత్యమైతే ఒక విధముగానే వినబడవలయును గాన అది అనిత్యమని పూర్వపక్షము.

12 మూ. సమంతు తత్ర దర్శనం

తత్ర=ప్రయత్న కాలమందు, దర్శనంతు=కనిపించుటయైతే, సమం=సమమే

సూ. శబ్దము ప్రయత్నకాలమందుఁ గనిపించుటయను వంగతి శబ్దనిత్యతా నిత్యత్వ పక్షములు రెండింటియందు సమముగానే యుండును.

వివ:- ఇది సిద్ధాంత సూత్రము. శబ్దము కరతాల్వాది స్థానముల వచ్చిన కార్యమని చెప్పినప్పుడు అనిత్యమని యన్నను అట్లుగాదు. కంఠ తాల్వాది స్థానములవల్ల బుట్టదుకాని యభి వ్యక్తమగునని చెప్పినప్పుడు నిత్యమని అన్నను రెండు పక్షములందు ప్రయత్తోత్తర కాలములందు త్పూర్తి గోచరమగుట సమాన మని భావము.

13 మూ. సతః పరత్ దర్శనం విషయా నాగమాత్.

విషయ=వస్తువు విషయగు శబ్దమునకు, అనాగమాత్=సంబంధము లేక పోవుటవలన, సతః ఉన్నదానికి, ఆదర్శనం=కనిపించకపోవుట వరం యుక్తము.

సూ. విషయమైన శబ్దమునకు దానిని వ్యక్తము చేయు సంయోగ విభాగములతో ముందుగాని తర్వాతగాని సంబంధము లేకపోవుట వలన (ఉన్నదే స్థిరముగా నున్నదే) కనిపించుట లేదనుట యుక్తము.

వివ:- శబ్దమును అభివ్యక్త పఱచునవి సంయోగ విభాగములై, కాని సంయోగ విభాగములు శబ్దమును జేయవు పోగొట్టవు. వాయు తరంగములను బట్టి ఆ శబ్దము చెవి రంధ్రమును బ్రవేశించి వ్యక్తము చేయును. అభి పూతముచే ప్రవేశించబడి వాయువులు ఇతర వాయువులను బాధించుచు అన్ని దిక్కులందున్న సంయోగ విభాగములను పుట్టించును.

వానివేగమున్నంత వఱకె అవి అట్లే నిలచి యుండును. అవి వాయు తరంగములు ముగియనపుడె శబ్దము మనకు తోచును. కావున అస్థిరముగా నున్న శబ్దమును అభివ్యక్త పఱచునేగాని పుట్టింపవు. కాన ఆవికార్యమః లు అందుచే అనిత్యములని చెప్పరాదని భావము. కనుక స్థిరముగా నుండవు గాన అవి అస్థిరత్వమును బట్టిచెప్పు భాగము కుదరదు. ఇట్లు 7వ సూత్రమునకు ఇది ఖండనము. అట్లు గలిగించు వాయ్యాదులు లేనిచో అనుకూల వాయువును బట్టి ఆకాశమున శబ్దము ఉపలబ్ధమగును. సంయోగ విభాగములు పైకిఁ గనిపింపవు గాని చెవియందు శబ్దము ప్రాదుర్భవించునని తెలియునది.

14 మూ. ప్రయోగ స్య వరం

ప్రయోగస్య=ప్రయోగముయొక్క అర్థమునకు వరం=తాత్పర్య గ్రాహకము

సూ. శబ్దము చేయుచున్నాడు అను వ్యవహారమును బట్టి శబ్దము అనిత్యము అని చెప్పిన వాక్యములో శబ్దముచేయు చున్నాడు అనుచోట శబ్దము యుచ్ఛారణ వరమైనది,

వివ:- పేడ చేయుచున్నాడు అనుచోట పేడ ముద్దలు చేయు చున్నాడు అనియర్థము చెప్పుకొనునట్లు శబ్దము చేయుచున్నాడు అత్యాదులతో శబ్దముల యుచ్ఛారణము చేయు చున్నాడు. అను వ్యవహారమును బట్టి శబ్దము అనిత్యమనరాదని భావము ఇది 8 సూత్రమునకు ఖండనము.

15 మూ. ఆదిత్యవ ద్యోగ వద్యం.

యోగ వద్యం= ఒక మాటగా అనేక స్థలములందు పొందబడుట. ఆదిత్య వత్= సూర్యునివలె.

సూ. ఎట్లు సూర్యుడు ఒకడే యయ్యును అనేకులకు అనేకస్థలములందుఁ గనిపించుచున్నాడో అట్లే శబ్దము నిత్యమే యైనను అనేకులకు అనేక స్థలములందు గొప్పదిగా గ్రహింప బడుచున్నది.

వివ:- ఆకాశ గతమైన శబ్దమొకటికాని సూర్యునివలె అనేకదేశస్థులచే అనేకులచేత గ్రహింప బడుచున్నది. ఆకాశమొక్కటి అందు వ్యాస

కముగానున్న శబ్దమును ఒకటి. దేశములో దానిని గ్రహించు జనులు భిన్నతైనంత మాత్రమున అది అనేకము అనిత్యము కాదని వాయువునకు సంబంధించిన సంయోగ విభాగములు అడివఱకున్న ఆ శబ్దమునె చెవి దగ్గర వ్యక్తమును జేయును. కాని క్రొత్తగా కనిపింపవు అని భావము ఇది 9వ సూత్రమునకు ఖండనము.

16 మూ. శబ్దాంతర ము వికారః

శబ్దాంతరము = సంధ్యాదులలోని ప్రకృతి వికృతులు ఇతర శబ్దములు. అవికారః = వికారములు కానివి

సూ. సూర్యోదయాది శబ్దములందున్న ఓ కారాదులు ఇతరవర్ణములె గాని వికారముగావు గాన శబ్దము నిత్యమే.

వివ:- సూర్యోదయము ఇత్యాది శబ్దములతో ఓ కారము మఱి యొక వర్ణమే కాని ఉకారమునకు వికారముగాదు. అకార ఉకారములు ప్రయోగింప వలసినపుడు ఓకారమును ప్రయోగింప వలయునని భావము సంధ్యాదులను జెప్ప వ్యాకరణాదులు బాహురకు సులభముగా తెలుపుటకు ప్రవర్తిల్లినవి. చాపల్యువాడు తృణమును గ్రహించునట్లు ఓ కారమును ప్రయోగించువాడు అకార ఉకారములను స్వీకరింపడు. తృణముల వికారముచావయైనట్లు పాల వికారము పెరుగైనట్లు అకార ఉకారముల వికారము ఓ కారము కాదు. అకార ఉకారములను దగ్గర ఉచ్చరింప వలసినపుడు ఓ కారమును మఱియొక వర్ణమును ఉచ్చరింప వలయునని వ్యాకరణాదులు బోధించునని గ్రహింపవలయును. కాన ఇది 10వ సూత్రమునకు ఖండనము.

17 మూ. నాద వృద్ధివరా

నాదవృద్ధి = ధ్వనియె, వరా = అర్థవరమైనది.

సూ:- శబ్దము పెద్దదిగా నున్న ననుచోట శబ్దవృద్ధి వదము నాద వృద్ధి స వరమైనది.

వివ:- భేరులు మ్రోగించునప్పుడు అనేకులు ఒకేసారి వలుకునపుడు శబ్దము పెద్దగాఁ దోచుచున్నది. అది భేరీ మనుష్యాదులు గట్టిగా వలుకుట

వల్ల గలుగు చున్నదే శబ్దము పెద్దది చిన్నది యగుట చేతగాదు. అది ఎక్కువగా తక్కువగా చేయు చున్నది ఓనిని ఒట్టి అది పెద్దదివలె అవయవములు గలది వలె తోచునుగాని శబ్దమును బట్టిగాదు. శబ్దమెపుడును ఒకే రీతిగా నుండును. కాన దానిని ఒట్టి శబ్దము అనిత్యమనరాదని భావము. ఇది 11వ సూత్రమునకు ఖండనము.

18 మూ. నిత్యస్తు స్యాద్ధర్మనస్య పరార్థత్వాత్.

ధర్మనస్య=ఉచ్చారణము, పరార్థత్వాత్=ఇతరుల కొరకుగుట వలన శబ్దము నిత్యః తుస్యాత్=నిత్యమైనదే యగును.

సూ. శబ్దోచ్చారణము ఇతరులకు బోధించుటకే యగుటవలన శబ్దము నిత్యమే.

వివ:- ఇది సిద్ధాంత సూత్రము. శబ్దము ఉచ్చరించిన వెంటనే నశించినచో అది మునుపటి దుండదు గాన వినువారికి అర్థమును గలుగఁ జేయదు. అపుడది వ్యర్థమగును. శబ్దోచ్చారణము ఇతరులకొక విషయమును తెలుపుటకే గదా. అది మన అనుభవములో ఈ శబ్దము వలన ఈ యర్థము నాకు తెలియు చున్నది శబ్దము అనిత్యమైనచో అది మనకు అర్థమును గలుగఁ జెయదని భావము.

19 మూ. సర్వత్రయోగ వద్యాత్

సర్వత్ర= అన్నిచోట్ల యోగ వద్యాత్= ఒకే రీతిగా అర్థమగు చుండుటవల్ల శబ్దము నిత్యము.

వివ:- ఎంతమంది ఎన్నిచోట్ల గోవు మొదలగు శబ్దములను ఉచ్చరించినను అర్థమగు చున్నది. అది ప్రభు మూలకముగాదు. అక్కడగోవు అన్నది సర్వ గోవులను జెప్పుచున్నది అది జాతి పరమైనది. అది యనిత్యమైనచో అన్నిచోట్ల అందఱకు ఎట్లు అర్థమగును. గవాది శబ్దములు అనిత్యమైనపుడు అవి ఎప్పటికి నశించును గదా. అవి ఇతరులకెట్లు అర్థమగు బకు నిలచి యుండును. అవి నిత్యములు అన్నిచోట్ల అంత మందికి అర్థమును గలిగించుచున్నవని భావము.

20 మూ. సంఖ్యా అభావాత్.

సంఖ్యా = వది గో శబ్దములని సంఖ్య, అథావాత్ = లేకపోవుటవల్ల

నూ. ఒకే గో శబ్దమును చాలసార్లు ఉచ్చరించు చున్నాననియే గాని చాల గో శబ్దములను ఉచ్చరించుచున్నానని గవాది శబ్దముల సంఖ్య లేక పోవుట వలన శబ్దము నిత్యమే.

వివ:- వ్యవహారములో ఏ శబ్దమును ఉచ్చరించితిని దానినే చాలసార్లు ఉచ్చరించుచున్నాను అనియే గలదుగాని చాల గవాది శబ్దములను ఉచ్చరించు చున్నానని సంఖ్య లేకపోవుటవలన శబ్దము నిత్యము ఏ శబ్దమును పలికితిని దానినే పలుకు చున్నాననుటలో ఇది వలననున్న దానినే పలుకు చున్నాననియేగాని కొత్త శబ్దమును పుట్టించి పలుకుచున్నానని సంఖ్యలేకపోవుట వలనను శబ్దము నిత్యమే గాని అనిత్యము గాదని భావము.

21 మూ. అనపేక్ష త్వాత్.

అనపేక్షత్వాత్ = అపేక్షింపఁ బడక పోవుటవలన

నూ. ఘట పటాదులు వాని యవయవములు నశించినచో అవి నశించునని వాని కారణములయిన యవయవాదులు నశించుట అపేక్షింపఁ బడినట్లు శబ్దములు వాని యవయవాదుల నాశమును బట్టి నశించునని నాశ కారణములు తెలియఁ బడకపోవుటవల్ల అవి నిత్యము.

వివ:- అనిత్యములగు ఘటపటాదులు వాని యవయవములగు కపాలములు తంతువులు నశించిన నశించుచున్నవి శబ్దముల కట్టి యవయవములు కనిపించవు గాన అవి నశించవు నిత్యములని తెలియవలయు నని భావము.

22 మూ. ప్రఖ్యాభావాచ్చయోగ్యస్య.

ప్రఖ్యా = ఉపలబ్ధి, యోగ్యస్య = కనిపించుటకు యోగ్యమైన శబ్దములు అథావాత్ = లేక పోవుటవలనను

సూ. కనిపింప యోగ్యమైన శబ్దము వాయువు అవయవములందు ఉప లబ్ధముకాక పోవుటవలనను శబ్దము అనిత్యముగాదు.

వివ:- వాయురావద్యతే శబ్దతాం వాయువు శబ్దత్వమును పొందు చున్నది. అని శిక్షాకారులు చెప్పుచున్నారు. దీనినిబట్టి శబ్దము వాయువు వల్లఁ బుట్టిన దనరాదు. శబ్దమేగనుక వాయు సంబంధించిన దైనచో వాయువుయొక్క సన్నివేశ విశేషమైన కావలసి యుండును. వాయువు నకు సంబంధించిన యవయవములను శబ్దము నందునకట్లు వస్త్రములందు తంతులను గుర్తించినట్లు మనముగుర్తించుట లేదు. నాయువు స్పృశింపఁ బడినట్లు శబ్దము స్పృశింపఁ బడినట్లు శబ్దము స్పృశింపఁ బడుటయులేదు. కాన శబ్దము వాయువువల్లఁ గలిగినదని చెప్పి అనిత్య మనరాదనిభావము.

23 మూ. లింగ దర్శనాచ్చ.

లింగ= కారణము, ధర్మవాత్వ= కనిపించుట వలనను.

సూ. వేదమందు శబ్దము నిత్యమనిచెప్పు సూచన కనిపించుట వల నను శబ్దము నిత్యము.

వివ:- “తస్మైనూన మభిద్యవే వాచా విరూపనిత్యయా వృష్టి చోదస్యనుష్టుతిం” (తై-2-8-11-2) అను మంత్రములో వాచా విరూప నిత్యయా’ అని చెప్పఁ బడినది. విరూప=రూపము కర్తృత్వములేని నిత్యయా= నిత్యమైన వాచా= వాక్కుతో అగ్నిని స్తుతింపుము అనిశబ్దము నిత్యమని చెప్పబడినది. ఈ వేదమంత్రము ప్రామాణ్యమువల్లఁ గూడ శబ్దము నిత్యమని భావము.

ఇది శబ్దము నిత్యమని చెప్పు నధికరణము

7. వేదము అర్థమును బోధించునది అనిచెప్పు నధికరణము

24 మూ. ఉత్పత్తౌవా అవవాః స్యురర్థ స్యాతన్నిమిత్తత్వాత్ అర్థన్య=పదముల యర్థము, అతన్నిమిత్తత్వాత్= వాక్య తాత్పర్యార్థ నిమిత్తమైనది కాక పోవుటవలన, ఉత్పత్తౌ= వాక్యార్థ తాత్పర్యమైన ధర్మ ము యొక్క యుత్పత్తిలో అవఃనా, = అవ్రమాణములె.

సూ. పదముల యర్థము పురుష ప్రయత్నము లేకుండవాక్యార్థ తాత్పర్యార్థమయిన ధర్మోత్పత్తిలో నిమిత్తము గాదు. కాన శబ్దముస్వాభావికమై నిత్యమైనను వేదవిధి వాక్యార్థ రూపమైన చోదనలు ప్రమాణములే గావు.

వివ:- ఇది పూర్వ పక్షసూత్రము. శబ్దము దాని యర్థ సంబంధము నిత్యమైనను చోదనా లక్షణమైనదిగాదు ధర్మము. అగ్ని హోత్రం జుహుయాత్ స్వర్గకామః స్వర్గము కోరువాఁడు అగ్ని హోత్రమును హోమము చేయవలయును! అను దానిలోని ఏదో యొక పదమువల్ల స్వర్గము కలుగు నను సంగతి తోచుచున్నది. ఆ మూడు పదములు ఉచ్చరింపఁబడగా అది తోచుచున్నది. ఇంకొక నాలుగవ పదము లేదు. ఇందు పదములు ప్రయోగింప బడినవి. ని యర్థము నిత్యమే. వాక్యార్థ సముదాయము ప్రయోగింపఁ బడలేదు. కనుక సముదాయార్థము కృత్రిమమైనఁ గావలయును వ్యామోహమైన గావలయును. పదార్థములే వాక్యార్థము గాదు. సామాన్యముగా పదము ఉండును. వాక్యార్థము విశేషముగా ఉండును. సామాన్యము వేరు విశేషము వేరు. దానికి సంబంధము లేక పోవుటవలన పదార్థము వల్ల వాక్యార్థము అవగతము గాదు. సంబంధనము లేనపుడు అవగతమైన యే యర్థమందు అర్థాంతము తోచును ఏది తెలియగా అంతయు తెలియ బడిన దగును. ఇది యట్లు తెలియబడదు, కాన వాక్యార్థము అన్యమే యగును. కాన అర్థహీనమైన వాక్యార్థరూప వేదవాక్యము ప్రమాణము గాదు. గోవు, గుఱ్ఱము అన్నవి సామాన్య వాచకములు, తెల్ల గోవు నల్ల గుఱ్ఱము ఇవి విశేష వాచకములు. గోవు, అశ్వము అనగా వ్యక్తియే గాని జాతి తోచదు. ఈ వాక్యార్థ తాత్పర్యమగును. ఇది పదార్థ జన్యము గాదు, అందుచేత పదార్థము వేఱు వాక్యార్థము వేఱు, అది పురుష కల్పితము కాన కృత్రిమము. కాన వైదికములు కూడ పురుష కృతములే గాన అవి ప్రమాణములు గావని పూర్వ పక్షము.

2వ మూ. తద్భూతానాం క్రియార్థేన సమామ్నాయో అర్థస్యతన్నిమిత్తత్వాత్.

అర్థస్య = వాక్యార్థ ప్రకీర్తి, తన్నిమిత్తత్వాత్ = పదార్థప్రకీర్తియే నిమిత్తము గల దగుటవలన, తద్భూతానాం = ఆ పదార్థము లందున్న యర్థములకు, క్రియార్థేన = క్రియావాచక పదముతో, సమామ్నాయః = చక్కగా పరస్పరాన్విత స్వార్థ బోధక రూపముగా ఉచ్చారణము సిద్ధమగుచున్నది.

సూ. పదార్థముల ప్రకీర్తిని బట్టియే వాక్యార్థమగు తాత్పర్యము గలుగును గాన ఆ పదార్థము లందున్న యర్థము క్రియా వాచక పదముతో పరస్పరాన్వయ బోధ కలుగును గాన నాపేదవిధి వాక్యములు ప్రమాణమె.

వివ:- ఇదిసిద్ధాంత సూత్రము పదములచే జెప్పబడిన పదార్థములే వాక్యార్థమును బోధించును. దానిని బోధించుటకు కదార్థములకంటే వేరే యింకొక వ్యాపారము అక్కరలేదు. ఆ పదార్థములు వాక్యార్థమును బోధింప వన్నచో అపుడు ఆ పదార్థములను జెప్పటయే వర్ణమగునుగదా వాక్యార్థ బోధక పదార్థ మూలకము. కాన వేద విధి వాక్యములు పురుష కల్పితములు గావు స్వభావ సిద్ధములే గాన అందుచేత స్వర్గకాముడు యజింప వలెను. ఇత్యాదులు ప్రమాణములే యని భావము.

26 మూ. లోకే సన్నియమాత్ ప్రయోగ సన్నికర్షస్సౌత్తి.

లోకే = లోక వ్యవహారములో సన్నియమాత్ ఉన్న దానికే (ప్రసిద్ధ పద సన్నిధి అప్రసిద్ధార్థమును యపూర్వమైనను బోధించును అన్నదానికే) నియమ ముండుటవలన, ప్రయోగ సంనికర్షః = వేదవాక్య ప్ర గముల సంబంధము, స్సౌత్తి = అగును.

సూ. లోక వ్యవహారములో పదార్థములను బట్టి వాక్యార్థ సంబంధము ఇట్లు గయును చుండునను నిబంధనయుండును గాన వేదవాక్యము లందు వాని ప్రయోగముల సంబంధము గలుగును.

వివ:- ఇదియు సిద్ధాంత సూత్రమె. లోకములో పెద్దల వ్యవహారమును బట్టి పదములను బట్టి పదార్థములు వానినిబట్టి వాక్యార్థములు తెలిసి కొనునట్లే అగ్ని హోత్రం జహులయాత్ స్వర్గభామః స్వర్గము కోరువాడు అగ్ని హోత్రమును హోమము చేయవలయును ఇత్యాది వేద

వాక్యములందుఁ గూడ వదములను బట్టి వేదార్థములు వానిని బట్టి అగ్ని హోత్రము హోమము చేయుట వలన స్వర్గము కలుగునను వాక్యార్థము కలుగును గాన అవి వ్రమాణములేయని సిద్ధాంతము. ప్రాచీన కాలము నుండి వేద రక్షకయి స్వర రహితముగా వేదములు గురు ముఖమునుండి శిష్యులు గ్రహించువారు. అట్లు మొదట గ్రహించిన వేదవ వేదార్థ విచారము జరుపుటకీ మీమాంస చెప్పఁ బడుచున్నది. పాఠకాదుల అలసత్వము వలన కాలక్రమమున వేద పాఠము అర్థ రహితముగాఁజేయఁబడి చివరకు అర్థ విచారణ లేకయే కేవల పాఠము చేత ఫలము సిద్ధించును. అర్థము తెలిసికొన నక్కరలేదు నను స్థితికి వచ్చినది. అందుచే వేదము అర్థమును బోధించునది; అనునది కరణము చెప్పవలసిన యవసరమేర్పడినది. నిరుక్తములో “స్తాణురయం భారహరః కిలాభూదధీత్యవేదం నవిజ్ఞానాతి యో అర్థం యో అర్థజ్ఞ ఇత్ (= ఏన) సకలం భద్రమిహ్నుతే” వేదమును జదివి యెవడు అర్థమును తెలిసి కొనడో వాడు కేవలము బరువు మోసెడి యెద్దె. అర్థమును తెలిసినవాడె నమస్త శుభములను పొందును. నాకమేతి జ్ఞాన విధూత పాపా అర్థము తెలిసినవాడె అర్థజ్ఞానముచే పాపమును జ్ఞాన చేసికొని స్వర్గమును పొందును. యద్గుహిత మవిజ్ఞాతం నిగదే దైవ శబ్ద్యతే గురు ముఖము నుండి వినబడియే వేదము గురు ముఖము నుండి అర్థపూర్వ కముగాఁ దెలియఁ బడదో అది పాఠమాత్రము చేతనే ఉచ్చరింప బడుచున్నది. అర్థపూర్వకముగాఁ దెలియ బడుటలేదు “అనగ్నా వివశుష్కైభో న తజ్జ్వలతి కర్షిలత్” (నిరుక్తం, అధ్యాయము 6 పా, 19) కట్టి ఎండినదైనను నిప్పులేనిచోట వేయబడినప్పుడు అది ఏ మాత్రం మండదు. ” పాఠ మాత్ర రతాన్ విప్రాన్ వాఙ్మతేవన నార్పయేత్ అని అర్థము తెలిసికొన కుండఁ గేవల పాఠము చేయు విప్రులను మాటచేగూడ గార వింపరాదు అను వాక్యములు అర్థమునకున్న ప్రాధాన్యమును తెలుపునవిగా గ్రహింప వలయును.

యోహవా అవిదితార్థేయచ్చం దో దైవత బ్రాహ్మణే మంత్రేణ యాజయతి వాధ్యా యతివా స్థాణుం వారభతి గర్తం వా పద్యతే పాపీయాన్ భవతి”

ఏవడైతే ఋషి దృష్టములైన మంత్రములు ఛందసు దేవతలు బ్రాహ్మణములు తెలియని మంత్రములతో యజ్ఞము చేయించునో చదివించునో వాడు స్థాణువు. గోతినిపొందును. పాపియనును. తాండవ తలవకారాది శాఖలు. ఏవం విదమేవ ఆధ్వర్యం కుర్వీత నానేకం విదం ఏవం విదమేవ హోతారం కుర్వీతనానేవం విదం

ఏవం విదమేవ హోతారం కుర్వీత నానేవం విదం

ఏవం విదమే వోద్ధాతారం కుర్వీత నానేవం విదం

ఏవం విదమేవ బ్రాహ్మణం కుర్వీతనానేవం విదం.

ఇట్లు వేదార్థము తెలిసిన అధ్వర్యునినె హోతను ఉద్ధాతనే ఇట్లు తెలిసిన బ్రాహ్మణునే పెట్టుకొన వలయును. ఇట్లు తెలియని హోతను, ఉద్ధాతను బ్రాహ్మణుని పెట్టుకొనరాదు" అని వాజసనేయశాఖలు. వీనినిబట్టి స్వాధ్యాయో అధ్యేతవ్య అనగా అర్థే జ్ఞాన పూర్వకము వేదము గురువు దగ్గర నుండి చదవ వలయునని భావము.

8. వేదములు అపౌరుషేయములు అని దెలుపు నధికరణము.

27 మూ. వేదాంతైకే సన్నికర్షం పురుషాఖ్యాః

పురుషాఖ్యాః= (వేదములలోని పురుషులపేర్లున్నవి. సన్నికర్షం= వారి సంబంధమును బట్టి ఏకే= కొందఱు దార్శనికులు. వేదానిచ= వేదములను కూడ (పురుషకల్పితములందురు.)

నూ. వేదములలో కారకము. కాలావకం పై స్పృలాదము మొదలగు పురుషులకు సంబంధించిన పేర్లున్నవి. కాన వారిని బట్టి వారి పితవ వ్రాయు బడినట్లు తోచుచు చున్నవి గాన వేదాలను పౌరుషేయములనుగా గొందఱు దార్శనికు లందురు.

వివ: కరకాఖీయులవే జెప్పబడినది కారకము. కలాపులకు సంబంధించినది కాలావకము. పిప్పనాదుని బట్టి పై స్పృలాదము అని పురుషులపేర్లు వేదములలో గనిపించు చున్నవి. మతీయు జనకునికి యజ్ఞవల్క్యుడు ధర్మములను జెప్పినట్లు మైత్రీయి, ఆత్రేయి, గాత్తీ

మొదలగు వారిని గూర్చిన కథలు సంభాషణములు కనిపించుచున్నవి. వీనిని బట్టి అ మనుష్యుల తరువాతనివి చెప్పబడియుండును గాఁబట్టి యివి ఎవరు కొందఱు పురుషులచేఁ జెప్ప బడిన వేదములు అందున్న విధి వాక్యములు. ప్రమాణములు గావని పూర్వపక్షి యాక్షేపము.

28 మూ. అనిత్య దర్శనాచ్చ.

అనిత్య = వేదములు అనిత్యములుగా దర్శనాత్ = కనిపించుట వలనను

నూ. వేదము పుట్టి నట్లు గనిపించుటను బట్టి అవి అనిత్యములుగాఁ గని పించుట వలనను వేదములు పొరుషేయములు గాన ప్రమాణములు గావు.

వివః - తేభ్యస్తప్తేభ్యస్త్రయో వేదా అజాయంత(శ. కాం. 11. అ. ఖ. తపింప బడిన వాని నుండి మూఁడు వేదములు పుట్టెను, అవి పుట్టినట్లు గని పించుచున్నది. అదిగాక వేదార్థములు జనన మరణములుగల వారిని బట్టి చెప్ప బడినవి. బబరః ప్రావహణి రకామయత కురువిందః ఔద్ధాల కిరకామయత " ప్రవహణుని యవత్యమైన బబరుడు కొరెను. ఔద్ధాలకుని కొడుకైన కురువిందుడు వలికెను. మొదలగు వానిలోగల పురుషవాక్యము లను బట్టి అవి వారి తరువాత వ్రాయ బడినవి. అంతకుమునుపులేవుగాన అవి యనిత్యములుగ గనిపిం చు చున్నవిగావ వేదములు అప్రమాణము లని భావము.

29 మూ. ఉక్తం తు శబ్ద పూర్వత్వం.

శబ్ద పూర్వత్వం = శబ్దము అదివఱకే యున్నదను విషయము, తు = అయితే ఉక్తం = ఇది వఱకే చెప్ప బడినది.

నూ. ఇది వఱకున్న శబ్దమే అధ్యయము చేయువారు తమ తమ గురువుల దగ్గరఁ జదువుచుండుట చేతను శబ్దము నిత్యము శ్రుతి యందు చెప్ప బడుటను శబ్దము నిత్యము. (చూ. 29 సూత్రము)

30 నూ. అఖ్యా ప్రవచనాత్

ప్రవచనాత్=ప్రవర్తగాః జదుపుటను బట్టి ఆఖ్యా=కారకాది నామములు గలగినవి.

సూ. ప్రకర్షగః జదుపుటను ఆ పేరులు వచ్చినవి.

వివ:- వైశంపాయనుడు సర్వశాఖలను జదివెను. కరుడై తే ఒక శాఖనే చదివెను. బహుశాఖలను జదివిననారి దగ్గఱ ఒకశాఖను జదివిన వాడు ఇంకొక శాఖను జదువు చున్నాడను విషయమును దెలుపుటకై ఆనామములు చెప్ప బడినవని భావము. ఇది సిద్ధాంత సూత్రము.

30 మూ. పరంతు శ్రుతి సామాన్యం.

పరంతు=కాని ఆపురుష నామములు, శ్రుతి సామాన్యం శ్రుతి సామాన్యములు చెప్పనవి.

వివ:- పూర్వము ఉదాహరించిన వానిలో ప్రవాహణుడను వాని యొక్క కొడుకు ప్రావాహణి అని యర్థము కాదు. అటువంటి పురుషులు ప్రసిద్ధులు గారు. ప్రకృష్టము వహించునది ప్రవాహణము వాయువు. దానికి సంబంధించిన కర్త ప్రావాహణి ఎవరు ప్రవహింపఁ జేయునోవారు ప్రావాహణి అని సామాన్యార్థకముగాని పురుష వాచకముగాదు. బబరుడు అన్నది గూడ శబ్దాను కరణము కనక ఈ పేరులు నిత్యమైన పేర్లనే చెప్పుచున్నవి. కాని అనిత్యులైన పురుషులను గాదు. ఇట్లే కానికాది విషయములను గురించియని తెలిసి కొనవలయును. మఱియు శ్రుతి చెప్పుచున్న పుడు ఏదోప్రసిద్ధ పురుషులనుగాక మనః కల్పిత నామములను సామాన్యములు తెలుపుటకుఁ జెప్పిననియు గ్రహింప దగును, కాన వేదములు అపౌరుషేయములు నిత్యములని సిద్ధాంతములని సిద్ధాంతము,

31 మూ. కృతే వా విని యోగః స్యాత్ కర్మణః సంబంధాత్

కృతేవా=కర్మయందుగాని, వినియోగః స్యాత్=ప్రయోగింపఁబడిన దగును. కర్మణః=కర్మయొక్క సంబంధాత్=ప్రశంసాది సంబంధమునుబడి

సూ. కర్మ ప్రశంస యొక్క సంబంధమును బట్టి కర్మ యందు వాని వాని వినియోగము చేయబడి యుండును.

వివ :- వనస్పతయః సత్య మాసత, సర్వాః సత్రమాసత వనస్పతులు (చెట్లు) యజ్ఞము లోనికివచ్చినవి నర్పములు యజ్ఞము నుపాసించినవి. అను వేదములలో జడములైన చెట్లు పాములు ఉపాసించిన వనుట పిచ్చివాని వాక్యములవలె నున్నవి. చెట్లు పాములు యజ్ఞము చూచుటకు ఎట్లు వచ్చును అనునవి ఎట్లు సంబంధించును. అని యాక్షేపణరాగా ఇట్లు సమాధానము చెప్పబడుచున్నది. యజ్ఞములకు విద్వాంసులేగాదు చెట్లు పాములు గూడ జడములైనవి యుపాసించిన వని చెప్పటచే చెట్లు పాములె ఉపాసించి ఫలము పొందుచుండగా ఇంక విద్వాంసులు ఉపాసించి ఎట్లు ఫలము పొందరు. అని ప్రశంసా వరముగాఁ జెప్పబడినదిగాన అవి ఉన్నత ప్రలాపములు గావు ప్రమాణములే అని భావము. అనాది సిద్ధనావేదవాగుత్సృష్టా స్వయంభువా ఆద్యంతములులేని వేదవాకు స్వయం భువుచే ప్రకటింపబడినది స్వయంభూరేష భగవాన్ వేదోగీతః స్వయంభువా శివాద్మా ఋషి వర్సంతా స్మర్తరో అస్మన కారకాః ఇత్యాదులు స్మృతులు. ఈ భగవంతుడు స్వయంభువు. భగవంతుడైన స్వయంభువుచేత వేద పాడ బడినది శివుడు మొదలు ఋషులువరకు ఈ వేదములను స్మరించి చెప్పినవారు చేసినవారుకారు ఇత్యాదులు స్మృతులు.

చర్ల పంశవేంకమ నారాయణ శాస్త్రిల తనయుడగు చర్ల గణపతి శాస్త్రిచే అనువదించ బడిన జై మిని పూర్వమీమాంస యందు ప్రథమాధ్యాయమున మొదటి పాదము

ఇంక

మొదటి అధ్యాయమున- రెండవ పాదము

1. అర్థ వాదము ప్రమాణములని చెప్పునధికరణము

32 మూ. అమ్నాయస్య క్రియార్థత్వా దాసర్థక్యమత దర్థానాంతస్మాదనిత్య ముచ్యతే,

అమ్నాయస్య=వేదవిధి వాక్యములు, క్రియార్థత్వాత్=ఇష్టా నిష్ఠాది సాధక ప్రవృత్తిని పృత్తి క్రియలే ప్రయోజనములు గల వగుట వలన,

అతదర్థానాం = అట్టి యర్థములను జెప్పని యర్థవానములకు అనర్థక్యము = సార్థకత్వములేదు. అందువల్ల స్మాత్ = అనిత్యము = అట్టివాక్యము అనిత్యము అప్రమానములని, ఉచ్యతే = చెప్ప బడు చున్నది.

సూ. వేదములు ఇష్ట ప్రవృత్తిని అనిష్ట నివృత్తిని దెలుపు క్రియలే ప్రయోజనముగా గలవి కాన ఆ యర్థమును దెల్పుని యర్థవాదములు, అనర్థకములు గాన అవి అనిత్యములు అప్రమాణములని చెప్పవగును.

వివ:- ఇది పూర్వ పక్షసూత్రము. “సోఽరో దీద్యదరోదీ త్త ద్రుద్ర న్యరుద్రోత్వం” (తై. సం. 1. 5. 1) అతడు ఏడ్చెనుగాన అతనికి రుద్రోత్వము గలిగెను. ప్రజాపతి రాత్మనో నపాము దక్లదత్ (తై సం 2-11-1) ప్రజాపతి తనవపసు బైకిఁ దీసెను. దేవా పైదేవ యజన మధ్యన సాయ దిశో న ప్రాజనన్ (తై. సం. 6. 1. 5) దేవతలు దేవ యజము చేసి దిక్కులను ఎఱుగరు. “ఈ వాక్యములు ఏ ధర్మమును బోధించు చున్నవి. పోనీ పైవానిని బట్టి రుద్రుని వలె తాను ఏడ్వవలెను. దేవతల వలె ఇతరులను దిక్కులను ఎఱుగరాదు. అను అర్థములను కల్పింపరాదు గదా. కనుక పై వాక్యములు అనర్థకములు. కనుక ఇవి నిత్యధర్మ విషయములుగావు. అనిత్యములు. అవి అప్రమాణములని పూర్వపక్షి యాక్షేపము.

30 సూ. శాస్త్ర దృష్ట విరోధాచ్చ - 2

శాస్త్ర దృష్ట = శాస్త్రముతోను, దృష్టమైన ప్రత్యక్షముతోను శాస్త్ర దృష్టము తోను, విరోధాత్తేచ = విరోధము ఉండుట వలనను.

సూ. శాస్త్రముతోను ప్రత్యక్షానుభవమును శాస్త్రదృష్ట విషయముల తోను విరోధము ఉండుట వలననూ వేదవాక్యములు ప్రమాణములుగావు.

వివ:- ఇదియు పూర్వ పక్షసూత్రము. “స్తేనం మనః అన్యత వాధినీవాక్” మనస్సుదొంగ, వాక్కు అన్యతము పలుకునది అను వాక్కు లో ‘నా నృతం సదేత్’ అన్యతము పలుకరాదు అను శాస్త్ర విషయములతో విరోధించు చున్నవి. పై వాక్కులవలన దొంగతనము చేయవలయును. అసత్యము పలుక వలయునని చెప్పరాదుగదా. కనుక ఇవి

ధర్మములు ప్రమాణములు గావు. నచైతద్విద్మో బ్రాహ్మణావాస్మో అబ్రాహ్మణాః మేము బ్రాహ్మణులమో అబ్రాహ్మణులమో ఈ సంగతి మాకు దెలియదు. అను వాక్కులు బ్రాహ్మణ్య నిర్ణయమును దెలుపునట్టి “విశుద్ధులగు మాతా పితరుల వలనఁ గలిగిన వారు బ్రాహ్మణులు అను ప్రత్యక్షానుభవమునకు విరుద్ధముగా నున్నవి. మతియు తస్మాద్ ధూమ ఏవ అగ్నిర్తివా దదృశే నార్చిః తస్మా దర్చిరే వాగ్నిర్నక్తం దదృశేవ ధూమః” కనుక అగ్ని ధూమమే పగలు కనిపించును జ్వాలకనిపించుట లేదు. కనుక అగ్నిజ్వాలయే రాత్రి కనిపించును పొగకనిపింపదు.

ACC NO. 30471

అస్మాల్లోకా దుత్కమ్య అగ్ని రాదిత్యం గతః రాత్రో అదిత్యస్తం” ఈ లోకమునుండి పైకి వెడలి అగ్ని సూర్యుని పొందెను. రాత్రియందు సూర్యుడు ఆ యగ్నిని పొందెను. “ఇత్యాది విషయ వ్రత్యక్షానుభవము నకు విరుద్ధములుగా నున్నవి. కొహి తద్వేదయ ద్యమ ప్షి నలోకే అస్తి ఆ లోకము లో ఏది యున్నదో అది ఎవడెఱుగును. అను వాక్యము “స్వర్గ కామోయజేత” స్వర్గము కోరువాడు యజ్ఞము చేయవలయును. అను శాస్త్రమందు దృష్టప. గు విషయముతో విరోధించు చున్నది. కనుక ఇట్లు మూడు విధములుగా వేద వాక్యములు విరుద్ధముగా నున్నవి. గాన అవి ఆపొరమాణికములని పూర్వవక్షి యాక్షేపము. 181-48

24 మూ. తథా ఫలాభావాచ్చ. ?

GAN

తథా = అట్లే, ఫలాభావాత్ = ఫలము లేకపోవుట వలనను

సూ. అట్లే వేద వాక్యములవలన జెప్పబడిన ఫలమును కనిపింపక పోనుటవలనను వేదవాక్యములు ప్రమాణములుగావు. 20-200

వివ:- గర్గత్రరాత్ర బ్రాహ్మణ ప్రతరణములో “శోభతే అన్యముఖం య ఏవం వేద” ఎవడిట్లు ఎరుగువో వాని ముఖము శోభించును.” అని చెప్ప బడినది. అది తెలిసిన వాని ముఖము అప్పటికప్పుడు మనః క్షేభచే ముఖము శోభించుటలేదు. పైగా పద వదార్థములను సంగ్రహించుటలోఁ గలుగు మనః క్షోభ చేత ముఖ శోభ కలుగునందమా అందులో ప్రమాణము లేదు ఈ విధముగా వేదములోఁ జెప్పబడిన వాక్యములకు ఫలము గలుగుటలేదుగాన అవి యప్రమాణములని పూర్వవక్షి యాక్షేపము.

35 మూ. అన్యో నర్థక్యాత్. 4

అన్యో = ఇతర పేద వాక్యములకు అనర్థక్యాత్ = అనర్థకత్వము గలుగుట వలన.

సూ. కొన్ని పేద వాక్యముల వల్లనే సర్వకామములు సిద్ధించు చుండగా ఇతర ఫలములనుజెప్ప పేదవాక్యములు అనర్థకములగు చున్నవి కాన అనర్థకములగు పేద వాక్యములు ప్రమాదము గావు.

వివ:- “పూర్వా హుత్యాసర్వాన్కామా నవాప్నోత్” పూర్వాహుతి చేతనే సర్వకామములు సిద్ధించు చున్నపుడు ఇంక “పశుబంధయాజీ సర్వాంల్లోకా నభిజయతి, తరతి మృత్యుం, తరతిబ్రహ్మ హత్యాంయో అశ్వమేధే నయ జతే య ఉచై నమేవంపేద” పశుబంధ యజ్ఞము చేసినపుడు సర్వలోక ములను పొందును. మృత్యువును దాటును, ఎవడశ్వమేధ యాగము చేయునో వాడు బ్రహ్మహత్యా పాపమును దాటును ఎవడిట్లు తెలియునో వాడును ఆ ఫలములను పొందును. ఇత్యాది పేద విధుల వలనఁ బ్రయోజనమేమి. పోనీ ఇవి ఫలదాయకములందమా పూర్వవాక్యముల అవశ్య కతలేదు. ఇట్లొకటి యావశ్యక మన్నచో నింకొకటి యనర్థక మగును, కాన పేద వాక్యములు అప్రమాదలని పూర్వపక్షి యాక్షేపము.

36 మూ. అభాగి వ్యక్తిషేధాచ్చ 5

అభాగి = అవ్వసర భాగములు గలవానిని. వ్యక్తిషేధాత్ చ = నిషేధించుట వలనను.

సూ. నిషేధింప నవసరము లేని భాగములను నిషేధించుట వలనను పేదవాక్యములు ప్రమాదము గావు.

వివ:- “న వృధివ్యామగ్ని శ్చేత వ్యో నాంకరిక్షే, నదివి” భూమి యందు అగ్ని చయనము చేయఁ దగదు. అంతరిక్షమునగాని దినమున గాని అగ్ని చయనము చేయఁ దగదని నిషేధింప నవసరము లేదు. భూమి యందు అగ్ని చయనము చేయఁ దగును గాన దానిని నిషేధించాదు. అంత రిక్షమున దినమున నగ్ని చయనము వ్యక్తిషేధింప నవసరము అక్కడ ఎట్లును అగ్ని చయనము చేయరు, కాన ఎట్లును నిషేధింప నక్కరలేదు, కాన ఈ వాక్యములు ప్రమాదములు గావని భావము.

37 మూ. అనిత్య సంయోగాచ్చ. 6

అనిత్య సంయోగాత్ చ=అనిత్యులగు పురుషుల సంబంధమును బట్టియును.

సూ. జనన మరణములు గలిగి యనిత్యులగు పురుష సంబంధమును బట్టి ఆ వేద వాక్యములు ప్రమాణములుగావు.

వివ:- ఈ విషయము ఇది వరకె వ్యాపింపఁ బడినవి,

(చూ. 1 అధ్యాయం. 1 పా. 38 సూత్రము.)

విధి మూ. విధినా త్పైక వాక్యత్వాత్ స్తుత్యర్థేన విధినాంస్యః 7

విధినాం= విధివాక్యములకు, స్తుత్యర్థేన= స్తుతి కొఱకైన, విధినాతు= విధి వాక్యముతో పై తే ఏకవాక్యత్వాత్= సమానముగా నన్వయించు నొకే వాక్య మగుటవలన స్తుతి= అర్థ వాదములు ప్రమాణములగును.

చూ. విధింపఁ దగిన విషయములు గల వాయు దేవతాదుల స్తుతి రూపార్థము నపేక్షించిన యర్థవాదములు విధివాక్యముతో అన్వయించి యేక వాక్యముగా నుండుట వలన ప్రమాణములు.

వివ:- వాయురైవ క్షేపిష్ఠా దేవతా (తై. 2. 1. 1.) వాయువు క్షిప్రముగాఁ బోవుదేవత అనెడి యర్థవాదమునకు భూతికామః వాయువ్యం శ్వేత మాం భేత (తై. 2. 1. 1) ఐశ్వర్యము గోరువాడు వాయు దేవతాకమైన శ్వేతిమును ఆలంభనము చేయవలయును. అను విధివాక్యము నపేక్షించి దానితో నే కూ కృత యుండుట వలన ఇతి యర్థవాదములు ప్రమాణము లని భావము. “వాయువు క్షిప్రముగాఁ బోవుదేవత” అనుచోట క్రియ యైతే తోచుటలేదు. క్రియకు సంబంధించినదియును తోచుటలేదు. అయినను శ్వేతము నాలంభనము చేయవలయును. అను విధి నుద్దేశించి ఏక వాక్యమగుట వలన ప్రమాణము ఐశ్వర్యము గోరువాడు అన్నంత వఱకు విధి నుద్దేశించిన వాక్యము. వాయువు క్షిప్రముగాఁ బోవుదేవత అన్నది దానితో నేకవాక్యమైనది. వదములు ఆకాంక్షతోఁ గూడినవిగనుక స్తుతికి ఏక వాక్యత గలుగును. ఐశ్వర్యము గోరువాడు ఆలంభనము చేయవలయును. ఎందువలననగా వాయువు క్షిప్రముగాఁ బోవు దేవత గనుక, అని యీ విధముగా నన్వయము గ్రహింప వలయును. ఇట్లు ప్రస్తుతవాక్యా

ర్థమును పూర్తిచేయుటలో అర్థ వాదములు సహాయపడును. గాన అవియు ప్రమాణములని తెలియునది.

శ్లో మూ. తుల్యంచ సాంప్రదాయికం. 8

సాంప్రదాయికం = గురు ముఖము ద్వారా సంప్రదాయ సిద్ధముగా అధ్యయనముచేయుట తుల్యంచ = విధివాక్యములకు అర్థవాదములకు తుల్యముగూడ.

సూ. గురు సంప్రదాయ సిద్ధముగా విధి వాక్యములు అధ్యయనము చేసినట్లే అర్థవాదములుగూడ అధ్యయనము చేయబడు చున్నవి గాన అవియు అపారపేయములే గాన ప్రమాణములే.

వివ:- ఏవి చదువ వచ్చునో ఏవి చదువరాదో గురువరం వరద్వారా సంప్రదాయ సిద్ధముగాఁ జనువఁ బడుచున్నవి గాన అవి ప్రమాణములు గావని భావము.

40 మూ. అప్రొప్రాచానువ బత్తిః ప్రయోగే విరోధః స్యాచ్ఛ్చ ఔర్థస్త్వప్రయోగభూతస్తస్మాదుపపద్యేత. 9

అనువత్తిః = వాక్యార్థము సరిపడక పోవుట, అప్రొప్రాచ = పొందఁ బడలేదు గూడ, ప్రయోగే = ప్రయోగించి నప్పుడైతే, విరోధఃస్యాత్ = విరోధమగును. శబ్ధార్థకు = శబ్దముల యర్థమైతే అప్రయోగభూతః = ప్రయోగించ బడనది గానిది. తస్మాత్ = అందువలన ఉపపద్యేత = సరిపడును.

సూ. 'మనస్సుదొంగ వాక్కు అన్యతము పలుకునది' ఇత్యాదులు సరిపడనివిగావు. మనస్సు దొంగవలెఁ బ్రవర్తించవలెను వాక్కు అన్యతము పలుకవలెను. అని విధానమును ప్రయోగించిన యెడల అన్యతము పలుకవలెను. ఇత్యాది శాస్త్ర వచనములకు విరోధము గలుగును గాని శేవలము దొంగ మనస్సు వాక్కు అన్యతము పలుకునది శబ్దార్థము లఁ దెలిసికొన్నందు వలన అట్లు చేయవలయునని ప్రయోగించఁ బడుటలేదుగదా కాన అవాక్యములు సరిపడును గాన అవియు ప్రమాణములే.

వివ:- మనస్సు దొంగగా ఉండ వచ్చును. వాక్కు అప్పుడప్పుడు అకాదులచే అన్యతము పలుకును. వస్తుస్థితిని చెప్పుచున్నది. చెప్పి అట్లుండరాదు అని చెప్పుచున్నది. ఇది వఱలో శాస్త్ర దృష్టి విరోధాత్

32 సూ. అనుచోటఁ జెప్పబడిన దోషము ప్రవర్తింపదని భావము.

41 మూ. గుణ వాదస్తు. 10

గుణ వాదః తు = విధింపదగినవాని గుణముల కధనమైతే చెప్పకొన వలయును.

సూ. విధేయముల కాధారమైన వాని స్తుతిగూడ విధేయముల గుణములను జెప్పటయే.

వివ:- “వేతన కాళి యాచావకాభిశ్చాగ్నిం వికర్షతి”

(తై. సం. 5. 4. 4.)

వృద్ధులి కొమ్మ చేతను నాచు చేత ఆగ్నిం లాగుచున్నాడు. అనుచోట వృద్ధులి కొమ్మకును నాచుకును నీళ్ళు కారణముగనుక వానియందలి గుణ సామ్యమును బట్టి కారణ గుణములు కార్యములను ప్రారంభింపఁ జేయును. అను న్యాయముచేఁగార్యమగు వృద్ధులి కొమ్మ నాచులందుఁ గూడ “అహో వై శాంతాః” నీళ్ళు శాంతమైనవన్న గుణములు ఉన్న సంగతి తెలియుచున్నది కాన జలస్తుతిని బట్టి వృద్ధులి చెట్లు నాచు స్తుతింపబడుచున్నవి సో అరోదీద్య దరోదీత్తద్రుద్రస్యరుద్రత్వం” అతడువిద్యెను అతడు ఎందు వల్ల విద్యెనో అంద వల్ల రుద్రునికి రుద్రత్వము గలిగెను. అనునిదిబట్టి రజతం దవ్యాత పునా అస్య సంవత్సరాద్గృహే రోదనం భవేత్” ఎవడు బర్హిస్సు రజము ఇచ్చునో వాని యింటిలో సంవత్సరము దాక విడ్డు అగును, అనుదానితో గత సంబంధము సః = అతడు. యః = ఎవడు అను దానిని పరామర్శించు చున్నది. అందుచే బర్హిస్సునందు రజతము వేయ రాదు. రోదనము వలనఁ బుట్టిన రజతమును బర్హిస్సునందు వేసిన వానికి రోదనము కలుగును. అని ఇందు నింద గొణముగాఁ దోచుచున్నది. కర్మిరు తెల్లగా నుండును. కాన ఈకర్మిరు గట్టిపడినచో రజిత సదృశ మగును. అని యూహించి రోదనము వఃనఁ బుట్టిన రజతమునకు నింద. వర్ష సారూప్యమును బట్టి నింద రజతము ఆశువులందుఁ బుట్టక పోయినను ఆశువులందుఁ బుట్టినదెను. ధనత్యాగముచేత దుఃఖము గలుగును. ఆత్మం తో దార్యము గల యజమానుని యింటిలోని వారుగూడ ధనత్యాగముచే బాధ పడుదురు. అందు రాజ్యము కలుగును. అని రోదనము చెప్పబడి

నది. ఇట్లే ప్రజాపతి రాత్న నోన పాము దక్షిదత్ ప్రజాపతి తనవపను పైకి దీసెను. అను దీనినిబట్టి ప్రజాపతి తన వపను ఖండించికూడ విశేష ప్రయోజనము కోసము కర్మలు చేయబడినవి. అటువంటప్పుడు ఇంక బాహ్య ధన త్యాగము చేత నెందుకు కర్మలు చేయబడరాదు. అని స్తుతికై చెప్పబడెను. ప్రజాపతి వపను ఖండింపక పోయినను స్తుతికోసము కర్మలకై ఎంత వనినె నను చేయవలయును. అని చెప్పబడినది తెలియునది లేక యీ క్రింది విధముగా నైనఁ జెప్పవచ్చును. ప్రజాపతి యనగా వాయువు అకాశము = దిక్కుడని యర్థము. వప యనగా వృష్టి వాయువు రశ్మి. వీనిని వైద్యుతము ఆర్చిపము లౌకికము అయిన అగ్నిలో వేయగా అనాది బీజము అన్నము గలుగును. అని దానిని (అలభ్య) పొంది వశువులు సంతానము పొందుచున్నవి గౌఢార్థము. ఆదిత్యః ప్రాయజీ యశ్చ రుః ఆదిత్య ఉదయ నీశ్చరుః ఆదిత్యుడు ప్రాయసీయమైన చరువు అను దానికి “దేవావై దేవయజన మధ్యవసాయ దిశోన ప్రాజానన్” దేవతలు దేవ యాగము చేసి చిక్కుల నెఱుగరు అన్నది అర్థ వాదము ఆదిత్యరూప చరువు సర్వ వ్యామోహములను నశింపఁ జేయుచున్నది. ఇంక దిగ్వాన్య మోహము సంగతి చెప్పనేలయని స్తుతిగా నెఱుగవలయును. కాన దేవతలకే వ్యామోహము గలుగుచుండ మనలెక్కయేమి కానిఆదిత్యుడు అ వ్యామోహమునుగూడఁ బోగొట్టును. అని స్తుతి పరముగా దానిని గ్రహింప వలయును. కాని అవి అనిత్యములు అప్రమాదములు అని యనరాదని భావము.

42 మూ. రూపాత్ ప్రాయాత. 11

రూపాత్ = రూపమును బట్టి, ప్రాయాత్ = తఱచుగా నుండుటనుబట్టి

నూ. రూపమును బట్టి, తఱచుగా నుండుటను బట్టి అట్లు చెప్పబడెను గాన అవి యవ్రహ్మములు గావు.

వివ:- హిరణ్యం హస్తే భవతి అథ గృహతి

బంగారము చేతిలో నుండును. మఱి దాని గ్రహించును అను విధివాక్యము క్లగ్గతి నుండుబచే “స్తేనం మన ” మనస్సు దొంగ ” అనుదానికి దొంగ వ్రచచ్చన్న రూపముగా నుధిడును. అట్లే మనస్సు వ్రచచ్చన్న రూప

ముగా నుండును. అట్లే మనస్సు ప్రవృత్తిని రూపముగా నుండి దొంగ కావచ్చును. గనుక జాగ్రత్తగా మనస్సును సరిగా నుంచుకొన వలయు నని స్తుతికొఱకుఁ జెప్పఁబడెను. “ప్రాయేణ అన్యత వాగిత్యాత్ పుంసాం” తఱచుగా మనస్సులు అన్యత వాదులుగా నుండుదుగాన ‘అన్యత వాది వాక్’ వాక్కు తఱచుగా అన్యతము చెప్ప నడిగా నుండను. అను ప్రాయ కర్థముగాఁ జెప్ప బడినది. నీవు వాక్కును సరిగా నుంచుకొనుము. అని స్తుతి కొఱకు చెప్ప బడినది గాన ఇదివఱకుఁ జెప్పిన దోషములు పట్టు. కాన పై వాక్యములు ప్రమాణములై యని భావము.

43 మూ. దూర భూ యస్త్వాత్. 12

దూర భూ యస్త్వాత్ = దూరము ఎక్కువగా నుండుటవల్ల.

సూ. దూరము ఎక్కువగా నుండుటవల్లఁ బగలు పొగయే కనిపించు చున్నదని జ్వాల కనిపించుట లేదని చెప్పబడెను.

వివ:- “అగ్ని ర్జ్యోతి, ర్జ్యోతిరగ్ని స్స్వహేతి సాయం జహతి” అగ్ని జ్యోతియే, జ్యోతి అగ్నియే. స్వహేతి సాయంకాలము హోమము చేయు చున్నాడు, ఇత్యాది మంత్ర విధికి దగ్గఱగా అర్థవాద రూపము గాతస్మాద్దూమ ఏ వాగ్నేర్దివా దదృశేనాగ్నిః ” కనుక పగలు అగ్ని నుండి పొగయే కనిపించుచున్నది. అగ్ని కనిపించుట లేదు. అని చెప్ప బడినది. ఇది ప్రత్యక్ష విరోధము గాదు. దూరము ఎక్కువగా నుండుట వల్ల పొగయే గాని అగ్ని కనిపించుట లేదని చెప్పబడెను గాన ఇక్కడే ప్రత్యక్ష విరోధము లేదుగాన ఇదియు ప్రమాణమే.

44 మూ. అపరాధాత్ కర్తుశ్చ పుత్ర దర్శనం. 13

అపరాధా = స్త్రీయొక్క అపరాధము వలన కర్తుః చ = కన్నవానికి, పుత్ర దర్శనము కలుగు చున్నది.

సూ. వ్యభిచారిణీ యొక్క అపరాధమువల్ల ఆ కన్నవానికి పేడు నా పుత్రుఁడని దర్శన మగుచున్నది.

వివ:- “ప్రవరే వ్యవియమాగే దేవాః పితరః ఇతి బ్రూయాత్” గోత్రవ్యవర వరిఁపఁ బడుచుండగా దేవతలే లిల్లి దండ్రులు అని చెప్పవల

యును. “అని విధి వాక్యము” దగ్గఱ న చైత ద్వద్వో వయమ బ్రాహ్మణా బ్రాహ్మణావా” మేము బ్రాహ్మణులమో అబ్రాహ్మణులమో ఈ సంగతి ఎఱుగము అను నర్థ వాదములో స్త్రీకే మే మెవరమో తెలియును మాకెట్లు తెలియును. పురుషునికే గూడఁ దెలియదు, ఆ స్త్రీ వ్యభిచారిణి యైనచో పురుషునికిగూడ ఆ కొడుకు ఎవరి కొడుకో తెలియదుగదా. మేము బ్రాహ్మణులమో కామో అన్నచో మాకు తెలియ దనఁగా, సంగతి తల్లి కే తెలియ వలయును. మాకు తెలిసికొన శక్యము కానిది. అన్న దానితాత్పర్యము. పావరాసు మంత్రణముచేత అబ్రాహ్మణుడుగూడ బ్రాహ్మణుడగును. అని స్తుతి వరముగా గ్రహింప వలెను. గాన ఇది అప్రమాణము గాదు ఇది వ్యత్యక్త విరుద్ధమను దోషమునకు సమాధాన రూపఖండనము.

45 మూ. ఆ కాలికేప్పా. 14

ఆకాలిక = తాత్కాలిక సుఖమందు, ఈప్పా = కోరిక.

నూ. తాత్కాలిక సుఖేచ్ఛ కలుగు చున్నది.

వివ:- “కోహి తద్వేద యద్య ముష్కిన్ లోకేఽస్తి వానవా ఇతి ” ఆ లోకమందు స్వర్గమున్నదో లేదో యెవడెఱుగును. ఇప్పుడైతే పొగముఖమందుఁ బ్రవేశించినచో వెంటనే మరణము సంభవించును గదా. కాన పొగ పోవుటకై నాల్గు డిక్కులందు ద్వారములు చేయుచున్నాడు. అను నర్థవాదము లోని స్వర్గమున్నదో లేదోయను సంశయము “జ్యోతిష్టో మేన స్వర్గ కామోయజేత్” స్వర్గము కోరువాడు జ్యోతిష్టోమము చేత యాగము చేయ వలయును అను దానిలోఁ జెప్పబడిన స్వర్గవిధానమునకు విరుద్ధము. ఒకచోట స్వర్గమున్నదని చెప్పి మఱొక చోట స్వర్గమున్నదో లేదోయని సంశయము చెప్పబడుట చేత ఆ రెండింటికి విరోధము గనబడుచున్నదని శంకింపగా తత్కాలసుఖప్రాప్తి యందలి కోరికచేఁ గాలాంతరమునఁగాఁబోవు స్వర్గమునుగూర్చిన సంశయాత్మునినిందచే ద్వారములు చుట యావస్యకమని ఆవాక్యము స్తుతికై చెప్పబడినదిగాన విరోధములేదు.

46 మూ. విద్యా వ్రశంసా. 15.

విద్యా = విద్యచే, వ్రశంసా = గర్గత్రిరాత్మాది వ్రశంస చేయబడు చున్నది.

సూ. జ్ఞానముచే గర్గ త్రిరాత్రాది ప్రశంస చేయబడు చున్నదిగా
ఫలము లేదనరాదు.

వివ:- “శోభతేఽస్య ముఖం ఏవం వేద” ఎవడిట్లు ఎఱుగునో వీని
ముఖము శోభించు చున్నది. ఇట గర్గ త్రిరాత్రము తెలిసి నంతనే ముఖ
ము శోభిల్లు చున్నదే ఇంక దాని ననుష్ఠించినచో నింతెంత ఫలము గలు
గునో కదా అని విద్యా ప్రశంస చేయబడు చున్నది, కులే సంతతా
ధ్యయన శ్రవణాన్నేధావీ జాయతే” కులమందు సంతతము అధ్యయన
శ్రవణము వలన మేధావి పుట్టును. అను దానిని బట్టి అతడు ప్రతి గృహ
మున అన్నము లభించుటయే గాదు. మహాగౌరవము అంతటఁ గలుగునని
ప్రశంస చేయ బడు చున్నది గాన ఫలము లేదనరాదని భావము.

47 మూ. సర్వత్య మా ధారికం. 16

సర్వత్వం= సర్వము సిద్ధించువనుట. అధారికం= ప్రకృరణా ధారమును
బట్టి భవచారికముగ చెప్పబడినది.

సూ. సర్వకామములు సిద్ధించు నిత్యాది వాక్యములు ప్రకృత
ప్రకరణములోని కామములు సిద్ధించు ననుటలో వానికిఁ దాత్పర్యముగాని
యితరములు సిద్ధింపవని గాదు.

వివ:- “పూర్ణహుత్యా సర్వాన కామాన వాప్నోతి” పూర్ణహుతి చేత
సర్వ కామములను పొందును. అన్నవాక్యములు పూర్ణహుతిచే తప్పక
అన్నియు సిద్ధి చు ననుటలో పూర్ణహుతి జేయనిచో క్రతు ఫలము సిద్ధింప
దనుటలోను తాత్పర్యము. “ఎతుభంధ యాజీ సర్వాం ల్లోకావభి జయతి
తరతి మృత్యుం తరతి బ్రహ్మ హత్యాం యో అశ్వమేధే న యజతే” వశు
బంధ యాగము చేసినవాడు సర్వ లోకములను జయించును. అశ్వమేధ
యాగము చేసిన వాడు మృత్యువును దాటును అన్నవి వ్యర్థ మనవసర
మనుటలో తాత్పర్యము గాదు. అక్కడ అన్ని సిద్ధించును. ఇక్కడ ఇవి
సిద్ధించునని భావము. సర్వే బ్రాహ్మణాభోజయిత్యాః బ్రాహ్మణులందఱు
భోజనము పెట్టఁ దగినవారు. అన్న దానికి ఇంటికి వచ్చిన వారికందఱుకు
బెట్టి తీరవలయు నన్న దానిలో తాత్పర్యముగాన ధోషము లేదు.

48 మూ. ఫలస్య కర్మ నిష్పత్తే స్తేషాం లోకవత్ పరిమాణతః ఫల విశేషః స్యాత్. 17.

ఫలస్య= ఫలము, కర్మ నిష్పత్తే= కర్మవలనఁ బుట్టునుగాన, తేషాం= ఆ ఫలములకు, లోకవత్= లోకమందువలె పరిమాణతః= వాని ఎక్కువ తక్కువల పరిణామమును బట్టి ఫల విశేషః స్యాత్= ఫల విశేషము కలుగును.

నూ. కర్మల వల్ల ఫలములు కలుగును గాన వాఁకి లోకములోవలె వాని హెచ్చు తగ్గుదలలను బట్టి ఫలములు ఎక్కువ తక్కువలు గలుగును.

వివ:- లోకమందు ఎక్కువ పనిచేసిన ఎక్కువసొమ్ము తక్కువచేసిన తక్కువ సొమ్ము లభించునట్లు పూర్ణాహుతి చేసిన తక్కువ కాలమే యనుభవింపఁ దగిన స్వర్గఫలమును జ్యోతిష్టోమముతోఁ గూడఁ జేసినచోఁ జిరకాలము అనుభవింపఁ దగిన దగును. అను విషయము దెలుపుటకు అట్లు చెప్ప బడినది. కాన అది వ్యర్థముగాదని భావము. వశు బంధ యాగము చేసినచోఁ ఇప్పుడేగాక ఎప్పుడును సర్వ లోకములను శాశ్వతముగా జయించునని యర్థము గ్రహింప వలెను.

49 మూ. అంత్యయోర్య ధోక్తం. 18.

అంత్యయోః= చివరి రెండు దోషములకు, సమాధానము యధోక్తం= ఇది వఱకుఁ జెప్పిన దానివలెను గ్రహింప వలయును.

నూ. 5. 6. సూత్రములలో చెప్పబడిన రెండు దోషములకు సమాధానము ఇది వఱకుఁ జెప్ప బడిన రీతిగానే గ్రహింప వలయును.

వివ:- “న పృథి వ్యా మగ్ని శ్చైత వ్యో నాంతరిక్షం నదివి” భూమి యందు అగ్నిని చయనము చేయ దగదు. అంతరిక్షము నందును చయనము చేయరాదు. దివమందును చయనము చేయఁ దగదు. అనునర్థ వాదము “హిరణ్యం విధాయ చేతవ్యం” బంగారముంచి చయనము చేయఁ దగును అను విధికి శేషము. ఇది హిరణ్యస్థుతి కొఱకు అంతరిక్షమందు దివమందు చయనము చేయరాదు అన్నది మామూలుగా నిత్యముగా స్థితిని చెప్పుటకును మాత్రమే అని తెలియునది. “ప్రావహాదిర్చ బభరః వ్రహణుని సంతాన మైన బబరుడు” అన్నచోట దోషము ఇది వఱకు

లోనే (వినిపితము) పరిహరింపఁబడినది. కనుక అర్థవాదములో విధి వాక్యైక వాక్యములుగా వాని ప్రశంసకై చెప్పఁబడినవిగాన ప్రమాణములై యని గ్రహింపవలయును.

ఇది అర్థ వాదాధి కరణము.

2. విధి వన్నిగదా: (అధికరణములు 2)

అర్థవాదములు విధి వాక్యముల వంటివని తెలుపు నధికరణము.

50 మూ. విధిర్వాస్యోద పూర్వత్వాత వాదమాత్రం హ్యనర్థకం. 19
అపూర్వత్వాత్ = క్రొత్తదగుటవల్ల విధి: వా స్యోత్ = విధివాక్యమే యగును
వాద మాత్రంహి = అర్థవాదమైతే అనర్థకం = అర్థములేనిది.

సూ. "బెదుంబరో యూపా భవతి" ఇత్యాదులందు అపూర్వమగుట వల్ల విధియే చెప్పఁదగును. కాని అర్థవాదమని చెప్పరాదు. అర్థవాద మన్నచో అది యనర్థకమగును.

వివ:- బెదుంబరో యూపా భవత్యుర్వా ఉదూంబర. ఉర్కోవశవ ఉర్జ్యేవాస్మా ఉర్జం ప్రసూనావృత్తి ఉర్జులవరుద్ధ్యే ఇతి (తై. 2. . 1.)
మేడికఱ్ఱ యూవస్తంభ మగు చున్నది. బలమేమేడికఱ్ఱ, బలమే వశువులు బలమే మనలను పొందుచున్నది. బలమును వశువులను పొందుచున్నాఁడు బలము అవరోధము కొఱకు. అనునది విధియా లేక మేడికఱ్ఱయొక్క స్తుతియా అని సందేహము కలుగగా ప్రయోజన రూపమైన విధి కలుగు చుండగా స్తుతి చెప్పరాదు అని భావము. గత్యంతరము లేనప్పుడుగాని ప్రతి యర్థ వాదమునకు లక్షణచే ప్రశంసార్థము చెప్పరాదని తెలియు నది. ఇది పూర్వపక్షము.

51 మూ. లోక వదితిచేత్. 20

లోకవత్ = లోకమందువలె. ఇతిచేత్ = అనియన్నచో

సూ. ఇయం గౌః క్రేతవ్యాత్వయా ఈ గోవును నీవు కొనవలెను. అను వాక్యము దగ్గఱ ప్రయోగించిన "ఇయంకిల గౌసంపన్నక్షీరాత్మ్య

పశ్చాత్తాపము పూర్తిగాఁబాలు కలది దీని దూడ అడది" అను వాక్యములో విధిలేకున్నను ప్రశంసా వదమైనదిగా లోకమందు గ్రహింపఁ బడినట్లే వేదములో కూడ మేడికట్ట విషయములో గ్రహింపవలె నన్నచో- ఇది సిద్ధాంతిచేసిన అక్షేపణ.

52 మూ. న పూర్వత్వాత్. 21

అది పూర్వ ముందుండుటవల్ల. న= అట్లు చెప్పరాదు.

సూ. పైనిలోక వ్యవహారములో పూర్తిగాపాలుగలది మొదలైన యర్థములో ఇదివరకు అందఱకు తెలిసినవెగాన అక్కడఁ బ్రశంస చెప్ప కొన వచ్చును గాని వేదములోనివి అట్లు తెలియ బడినవిగావు పైఁగా మేడి కట్టతో యూవస్తంభము చేయవలెను, అని విధి కుదురుచున్నపుడు ప్రశంస చెప్పరాదు.

వివ:- పూర్వవక్షవాక్యము. సిద్ధాంతిచేసిన అక్షేపమునకు ఖండనము.

53 మూ. ఉక్తంతువాక్య శేషత్వం. 22

వాక్య శేషత్వంతు= విధి వాక్యమునకు శేషము. ఉక్తం= ఇది వఱకుఁ జెప్పఁ బడినది గాదా.

సూ. విధివాక్యమున కేకవాక్యమగునని యిదివఱకుఁ జెప్పఁబడినది

వివ:- ఇది సిద్ధాంత సూత్రము. విధి వాక్యముతో ఏకవాక్యత యుండుట వలన విధి వాక్యైక్యతద్వారా ఫలజనకమగుచున్నది. కాన ఇటు స్తుత లక్షణచేఁ జెప్పరాదని భావము.

54 మూ. విధి శ్చాపసర్థకః క్వచిత్తస్మాత్ స్తుతిః పశ్యేత, తత్త్వా మాన్వాదితరేషు తథాత్వం 23

క్వచిత్= కొన్ని చోట్ల విధిః చ= విధి వాక్యముగాజెప్పుట అనర్థకః= అనర్థక మైనది తస్మాత్= దానివల్ల, స్తుతిః= ప్రశంస, పశ్యేత= తోచును. తత్త్వామాన్వాత్= దానితో సామ్యముండుటవలన, ఇతరేషు= మిగిలినదాని యందును, తథాత్వం= అలాగే యుండుట. (చెప్పఁబడెను)

సూ. కొన్ని చోట్ల విధి అనర్థకము గాన అంత స్తుతి తోచుచున్నది గాన అటు స్తుతియే చెప్పబడినది. అట్లు విధి యనర్థకమై స్తుతి తోచు చోట స్తుతి చెప్పబడు. ఇటువంటిస్థలములో మిగిలినయన్నింటి యందును అట్లే చెప్పబడినది.

వివ:- అప్పు యోనిర్వా అశ్వో అప్పు జో వేతనః గుఱ్ఱము నీళ్ల యందుఁ బుట్టుకలది. పృబ్బలిచెట్టు నీళ్ల యందుఁ బుట్టినది. “అపో నై శాంతాః శాంతాభిరే వాస్య శుచం శమయతి” నీళ్ళు శాంతమైనవి శాంత మైన నీళ్ళచేత వీనియొక్క శోకమును శాంత వఱచు చున్నాఁడు అను చోట గుఱ్ఱమును నీటియందుఁ బుట్టుక కలదానినిగాఁ జేయ వలయును, పృబ్బలి చెట్టును నీటియందుఁ బుట్టినదానినిగాఁ జేయవలయును. “అని విద్యర్థము జెప్పవీలులేదు గాన అనర్థకము. అందుచేత స్తుతి కల్పింపఁ బడుచున్నది. ఇట్లే విధి సందర్భించని యితర స్థలములందు నిట్లే స్తుతి చెప్పవలెనని భావము.

55 మూ. ప్రకరణే సంభవ న్న పకర్షో న కల్పేత్ విద్యా నర్థక్యం హితం వ్రతి. 24

ప్రకరణే = దర్శపూర్ణ మాసప్రకరణమందు, సంభవన్ = స్తుతి సరిపోవు చున్నపుడు అవకర్ష = విధియొక్క యవకర్ష (ఇంకొకరి నుండి తెచ్చి చెప్పట) న కల్పేత్ = కల్పింపరాదు. అట్లు కల్పించినచో విధి = విధి యొక్క = అన్యత్కం = అనర్థకత్వము స్యాత్.

సూ. దర్శపూర్ణ మాసప్రకరణమందు స్తుతియే సరిపోవు చున్న పుడుదానిని విధి వాక్యముగాఁ గల్పించరాదు అట్లు కల్పించినచో విధి అనర్థక మగును.

వివ:- యో విదగ్ధః స వై ఋతః యోఽత్ర శతః సరాద్రోయః శృతః సదైవత్యః తస్మాదవి దహతా శృపయితవ్యః సదైవత్వా యేతి (తై. సం. 2. 6- 3), ఏ పురోదాశము ఎక్కువ కావఁబడి నల్లఁబడెనో యది నిఋతిదేవతది, ఏదిక్రాంతగలేదో. అది రుద్రునిది ఏదిక్రాంతగలేదో అది దేవతలది కాన ఎక్కువక్రాంతి నల్లఁబడకుండ క్రావదగినదో అది దైవతము కొఱకగును “అనుచోట స్తుతి సరిపోవుచున్నది. విధివాక్య

ను గా చెప్పినచో “ఏకకడ నై ఋతి యాగము ఉండునో అక్కడ నల్లఁ
డునట్లు చేయవలయును. అని విధి వాక్యముగఁ జెప్పకొనవలెను. అట్లే
నచో వ్రాకరణము బాధితమగును. ఏలయనఁగా దర్శి పూర్ణమానకర్మను
గూర్చి నైరుత యాగమే లేకపోవుట నల్లబడునట్లు చేయవలెను. ”అనువిధి
ఁగిపోదు అది యనర్థక మగును. కాన అటు స్తుతియు చెప్పవలయునని
భావము.

56 మూ. విధౌచ వాక్య భేదః స్యాత్. 56

విధౌచ = విధియొక్క యర్థమందైనచో వాక్యభేదః స్యాత్ = వాక్యభేద
ఁ గును.

సూ. విధియొ యర్థము చెప్పినచో విధివాక్యము ఏక వాక్యతను
జెప్పక విధివాక్యము కంటెవేరుగా వాక్య భేదము చెప్పవలసి యుండును.

వివ:- ‘యోవి దగః’ అనుచో నై ఋతి యాగ విధి నిస్వీకరించినచో
తన్నాది విదహతా అను వాక్యముకంటె మఁదున్న వాక మనందు భేదము
చేయవలసి యుండును అట్లు చేయుటసరిగాదు. “తసాద విదహతా”
అనువానితో ఏకవాక్యత యుండుటవలన ఔమంబరో యూపోభవతి, మేడి
కఱ్ఱ యూపస్తంభ మగుచున్నది “అను విధియందు విధికంటె భిన్నమైన
దానిని ఆశ్రయించినచో ఊర్జ్యోఽవరుణ్యై బలము అవరోధముకొఱకు అను
దానిలో వాక్యము భేదించును. ఇట్లు మేడికఱ్ఱ స్తంభము వ్రశస్తము.
అది బలము అవరోధముకొఱకు అని మరలచెప్పవలసి వచ్చును. మొదట
మేడికఱ్ఱను వ్రశంసించి తిరిగి అది బలావరోధము కొఱకు అని యసంగ
తార్థము చెప్పవలసి వచ్చును. స్తుతిగా విధి విభక్తిని జెప్పి మరలదాని
చేతనె ఫలకల్పనలో వాక్యవృత్తి రూపమైన వాక్య భేదము చేయవలసి
వచ్చును అని భావము.

ఇది విధి వాక్యము వంటివి అరథివాక్యములని తెలుపు అధికరణము.

3. అర్థవాదములు హేతువుల వంటివని చెప్పు నధికరణము

57 మూ. హేతుర్వాస్యో దర్థవత్త్వేవ వత్తిభ్యాం . 57

సిద్ధౌ అర్థవత్త్వే వ పత్తిభ్యాం = అర్థము కలిగి యుండుటనుబట్టి ఉపపత్తిని బట్టి హేతుః వాస్యాత్ హేతువుగానె యుండును.

నూ. సార్థక మగుట వల్లన సతిపోవుట వల్లను అర్థ వాదములు హేతువై యుండును వేముస్తుతులు గావు

“వివ:- శూర్పేణ జహోతితేన హ్యన్నం క్రియతే” చేటతో హోమము చేయుచున్నాఁడు దానిచేతనే అన్నము చేయఁబడు చున్నది.” అనుచోట స్తుతియా హేతువా అని సందేహము గలుగుచున్నది. “ఎందుచే దాని చేత అన్నము చేయఁబడు చున్నదో. అందువలన చేటతో హోమము చేయఁబడు చున్నది. ” అని హేతువు చెప్ప వలయును. ఏదేది అన్నమునకు సాధనమో అదెల్ల హోమమునకు సాధనమగునని తేలి నది. అందువలన గరిట గిన్నె మొదలగునవి గూడ హోమసాధనములే అని విధించుట ద్వారా అర్థవత్త్వమును చేటయను పదము తక్కినయన్న సాధనములను బోధించుటద్వారా ఉపపత్తియై గలుగుచున్నది. అందుచే ఇక్కడ హేతువేగాని స్తుతి చెప్పరాదని పూర్వ పక్ష యాశాంక.

58 మూ. స్తుతిస్తుశబ్ద పూర్వవత్త్వాద చోదనాచ తస్య. 27

శబ్దపూర్వత్వాత్ = విధిశబ్దమే పూర్వముగ (అపేక్షితముగ) కలదగుటవలన స్తుతిః తు = స్తుతియే తస్య = దానికి, అచోదనాచ = విధిలేకపోవుటయే కూడ

నూ. “శూర్పేణ జహోతి” చేటతో హోమము చేయుచున్నాఁడు. ఇత్యాదులు “తేన హ్యన్నం క్రియతే” దానిచే అన్నము చేయఁ బడుచు న్నది. ఇత్యాదులె పూర్వముగాఁ గలవగుట వలన అట స్తుతియే గాని దానికి హేతుత్వము చెప్పరాదు.

వివ:- “శూర్పేణ జహోతి” చేటతో హోమము చేయుచున్నాఁడు అనునది విధి తేన హ్యన్నం క్రియతే దానిచే అన్నము చేయఁబడు చున్నది. అను వాక్యముచే చేట స్తుతింపఁ బడుచున్నది. కాని చేటతో అన్నది హేతువుగాదు. చేటతో హోమము చేయుచున్నాఁడు అనుచోటఁ దృతియా విభక్తిగల చేట శబ్దము దానిచే అన్నము చేయఁబడుచున్నది. అనుదానిదగ్గఱ నున్నది. కనుక దానిచే చేట శబ్దము పరామర్శింపఁబడి

విధిద్వారా స్తుతియే చెప్పఁ బడుచున్నది. కాని దగ్గఱగాలేని గరితె గిన్నె మొదలగువానికి అర్థవత్తావపత్తులు కుదురవు కనుక హేతువర్థము చెప్పక స్తుతిసె చెప్పవలయునని భావము. ఇది సిద్ధాంత సూత్రము.

59 మూ. వ్యర్థౌ స్తుతి రన్యాయ్యా ఇతి చేత్, 29

వ్యర్థే= వ్యర్థమైనపుడు, స్తుతిః= స్తుతి అన్యాయ్యా= న్యాయమైనదికాదు. ఇతిచేత్= అన్నచో

సూ, గిన్నె మొదలగు వానివలె అన్నమునకుఁ ప్రకృష్టసాధనము గాక పోవుటచే వర్థమైన చేటయందు స్తుతిచెప్పట యన్యాయన్యమని చెప్పిన్నచో.

వివ:- సిద్ధాంతి చెప్పిన వాక్యమునుగూర్చి పూర్వవక్షి శంకావాక్య మిది.

60 మూ. అర్థస్తు విధిశేషత్వాత్ యథాలోకే 30

లోకే యథా= లోకమందువలె విధిశేషత్వాత్= విధికి శేషమగుటవలన అర్థః తు అర్థవంతమె.

వివ:- లోకమందు బలవంతుడైన దేవదత్తుకు యజ్ఞదత్తాదులను గెల్చును అని చెప్పుదురు. ఇందు బలవంతుడైన అనుశబ్దము మామూలు మనుష్యుల కంటె బలవంతుఁడనియె గాని సింహశార్దూలాదుల కంటె బల వంతుఁడుడను నర్థములోఁ బ్రయోగింపఁ బడలేదు. అట్లే చేట శబ్దము అన్నోత్పత్తి సాధనములైన నాఁగలి మొదలగువానికంటె శ్రేష్ఠమనియె కాని గిన్నె మొదలగువానికంటె శ్రేష్ఠమని చెప్పుటకు ఉద్దేశింపఁబడలేదు. కాన అది వ్యర్థముగాదు. సార్థకమెయని భావము. ఇది పై యాశాంకకు సమాధానము.

61 మూ. యది చ హేతు రవ తిష్ఠేత నిర్దేశాత్ సామాన్యాదితి చేద వ్యవస్థా విధీనాం స్యాత్. 31

నిర్దేశాత్= చేటహేతువుగా నిర్దేశించుటవలన హేతు- హేతువై అవతిష్ఠేత

యదీచ ఉండునుగదా సామాన్యాత్ = తృతీయ సామాన్యముగా హేతు నాచకముగా నుండుటవల్ల ఇతిచేత్ = అన్నచో విధినాం = విధివాక్యము లకు అవ్యవస్థా - వ్యవస్థలేకపోవుట, స్యాత్ - అగును.

చేటచేత అని హేతువుగా నిర్దేశించుటవల్ల హేతువుగానె యుండును సామాన్య నిదేశమునుబట్టి (చిత్తుల్లో 2) అని యన్నచో ఇట్లు చెప్పినపుడు ఇతర విధులలోఁ గూడ ఇది హేతువు ఇది విధి యన్న వ్యవస్థ పోవును.

వివ:- శూర్పేణ జహోతి అన్నచోట తృతీయను బట్టి హేతుత్వము చెప్పుట మొదలు పెట్టినచో 'ప్రహి భిర్యజేత్' వడ్లచే యజించుచున్నాడు. ఇత్యాది విధులందు ఇట్లే చెప్పవలసి వచ్చును. అట్లు చెప్పుచున్నచో ఇది విధి ఇది హేతువు అను వ్యవస్థ లేకపోవలసి వచ్చినది గాన నిట స్తుతి యె చెప్పవలయునని భావము.

ఇది అర్థవాదములు హేతువుల వండివని చెప్ప నధికరణము 4

మంత్రములు అర్థమును దెలుపుటకని తెలుపు నధికరణము-4

మూ. తదర్థ శాస్త్రాత్ 32

సూ. దాని కొఱకయిన శాస్త్రమువలన అర్థముఁ గలుగుచుండ మరల మంత్రములు చెప్పుట ఆ మంత్రోచ్ఛారణము వలన అదృష్టము సిద్ధించు టకె గాన ఆ మంత్రములు వివక్షితార్థము దెలుపుటకు మాత్రముగాదు.

ఇది ఆక్షేప సూత్రము

వివ:- ఉరుప్రథా ఉరుప్రథస్య,

అని చెప్పుటచేతనె పరిపోవు చుండఁగా పురోడాశం ప్రధయతి' పురోడాశ మునుఁ ముందుగా ఇచ్చు పిష్టము వృక్షము చేయుచున్నను అని చెప్పుట వివక్షి తార్థమును దెలుపుటకు కాదు. అట్లే "దేవస్యత్వా" దేవునికి నిన్ను అని మొదలుపెట్టి "గాయత్రేణ చ్చందాసాఽఽదదే" గాయత్రీచ్ఛంద స్సుచే నిన్ను తీసికొనుచున్నాను "అని యా విధముగాఁ జెప్పుటచేతనె సరిపోవుచుండ చతుర్థిరభి మాదత్తే "నాలుగింటితేత అభిని (గుణవము వంటి కణ్ణసాధనలు తీసికొనుచున్నాఁడు అని చెప్పుటచే ఉచ్ఛారణ

దృష్టము కొఱకేగాని అర్థబాధకొఱకుఁ గాదని తెలియుచున్నది గాన పై వానిలో ఉచ్చారణా దృష్టమే ప్రయోజనకుని ఆక్షేపము. అట్లే “ఇమా మగృభన్ రశామృతస్యఐత్యశ్వాభిధానీ అశ్వమమసేతు న జాయతో మాదత్తే అనువోట అని స్త్రీ లింగముచేఁ తెలియుచుండ అశ్వాభిధానాం అని మరల నేల చెప్పవలెను ఇట్లు చెప్పటచే ఉచ్చారణకేసని అర్థబోధకుఁ గాదుచ్చారణ

32 సూ. వాక్యమందుఁ బదకృమములు నియమముగా నుండుటవల్ల మంత్రములు వివక్షితార్థము దెలుపుటకు మాత్రముగాదు.

వివ:- మంత్రమునియత పదకృమములై యున్నవి. “అగ్నిర్ధృద్ధా దివః” నియమముగాఁ జెప్పుట యర్థబాధకొఱకే అయినచో వివర్యము ముగాఁ గూడ అర్థబోధ గలుగు చునన్నది. కాన ఇంక నియమము అనర్థ కము .నియమించుటవలన మంత్రములు ఆర్థి బాధకొఱకుఁగాదు ఉచ్చారా దృష్టము కొఱకు అగును అని ఆక్షేపము.

మూ. బుద్ధ శాస్త్రాత్.

33 సూ. ప్రయోగము వలనల్ల తెలియుచున్నను మరల దానిని దెలుపుటవలన మంత్రములు వివక్షితార్థము దెలుపుటకు మాత్రముగాదు.

వివ:- అగ్నిర్ధృఁడు అగ్నిని ప్రజ్ఞ్యలింపఁ జేయుటచేతనె తెలియు చుండఁగా “సంప్రైషేఅగ్ని దగ్నిన విహర” సంప్రైషములు అగ్నినుండి యింకొక అగ్నులతో విహరించుము” అని చెప్పుటవ్యర్థముగాన ఇది ఆర్థ బోధకొఱకుఁగాదు ఉచ్చారణా దృష్టము కొఱకేయని యాక్షేపణము.

మూ. అవిద్యమానవచనాత్.

34 సూ. లేని విషయములను దెలుపుట వలన మంత్రములు వివక్షితార్థ బోధకుఁగావు.

(ఋగ్వే- 4-5-58)

వివ:- “చత్వారిశృంగా త్రయైస్య పాదాః ఈ యజ్ఞమునకు నాలుగు పేదములు కొమ్ములు “మూడుపాదములు” యజ్ఞసాధన మైన దేనికిని నాలుగులు మొదలైనవి యుండవుగాన ఇది వివక్షితార్థ బోధకుఁ

గాదని భావము. అట్లే “మామాహింసే” హింసింపకు హింసింపకు అని యజ్ఞములో “హింసయే” లేనప్పుడు అది యింక దేనిని చెప్పను.

మూ. అచేతనేర్పరం బంధనాత్

35 సూ. అచేతనము విషయముగా చేతనవిషయములైన యర్థములను నిబంధించుట వలన మంత్రములు అర్థబోధకొకటగావు.

వివ:- “ఓషధీ త్రాయస్వైనం” ఓ ఓషధీ! వీనిని రక్షింపుము. శ్రుతోత గ్రావాణః “ఓ శిలలాతా! వినుఁడు” ఓషధి శిలలు అచేతనములు వీని విషయమై రక్షణ శ్రవణాది కార్యములచే తన విషయములు చెప్పఁబడినవి. ఇట్లు చెప్పరాదు కాని చెప్పుటవలన అవి అర్థ బాధ కొకట (గాదు) ఉచ్చారణ దృష్టమునకని యాక్షేపము

మూ. అర్థ విప్రతిషేధాత్.

36 సూ. మంత్రార్థములకుఁ బరస్పరము విరోధ ముండుట వలన మంత్రము అర్థ బోధకొకటగాదు.

వివ:- “అదితిర్ద్యౌః అదితి రంతరిక్షః” దివము అదితి, అంతరిక్షము అదితి ” ఒక్క అదితినే దివముగాను అంతరిక్షముగాను జెప్పుట విరుద్ధము “ఏకోరుద్రో నద్వితీయోఽవతస్థే అసంఖ్యాతాః సహస్రాణియే రుద్రా అధి భూమ్యాః రుద్రుఃకాకాడే రెండవవాఁడు లేఁడు. అనిచెప్పి భూమియందు లెక్కలేని వేలకొలంది ఏ రుద్రులున్నారో” అని చెప్పుట విరుద్ధము కాన అర్థ బాధకు ఇదిగాదు అని ఆక్షేపము.

1

2

మూ. స్వాధ్యాయవ దవచనాత్

37 సూ. “స్వాధ్యాయోఽధ్యేతవ్యః” స్వాధ్యాయము చదువఁదగినది అని చెప్పినట్లు అర్థము తెలిసి కొనవలయు నని చెప్పక పోవుటవలన మంత్రము అర్థబోధకొకట గావు.

వివ:- ఇదియుఁ బూర్వ పక్షి సూత్రము.

మూ. అవి జ్ఞేయాత్.

38 సూ. కొన్ని మంత్రముల యర్థము తెలిసికొన శక్యము కాక పోవుట వలన మంత్రములు ఉచ్చారణార్థమెగాని అర్థబోధకుఁగావు.

వివ:- “అమృకిసాత్ ఇంద్ర ఋష్టి రస్మే” సృజ్యే వ్యజర్భరీ తుర్భ రీతూః ఇంద్రః సోమస్య కాణుకా” ఇత్యాది మంత్రములకు అర్థము చెప్ప శక్యముగాదు, కాన అర్థబోధకొఱకుఁ గావనిశంక.

మూ. అనిత్య సంయోగాన్మంత్రా నర్థక్యం

39 సూ. అనిత్య వస్తువులతో సంబంధ ముండుటవలన మంత్ర ములు అనర్థకములు కాన ఉచ్చారణార్థములై.

వివ:- “కింతే కృణ్వంతి కీకటేషుగావః ఆయెడ్లు కీకటదేశములందు ఏమి చేయును” “నైచాశాఖం నామనగరం ప్రమగంధో రాజా” నైచా శాఖమను నగరము ప్రమగంధుఁడనురాజు” ఇవి యనిత్య వస్తువులు. కీకటాదులకు పూర్వము ఈ మంత్రము అనుభూత పూర్వములు గావు. కాన ఇవి యుచ్చారణార్థమెగాని వివక్షితార్థ బోధకుఁగావ నిక్షేపములకు సమాధానము చెప్ప బడుచున్నది.

2 3 1

మూ. అవిశిష్టస్తు వాక్యార్థః.

40 సూ. లోకమందువలె పేదమందును వ్రయోగింపఁ బడువాక్య ముల యర్థము విశేషము లేనిది.

వివ:- కేవలుచ్చారణార్థము గాక అర్థబోధకెయని భావము.

మూ. గుణార్ధేన పునః శ్రుతిః

41 సూ. చతుః సంఖ్యా గుణముయొక్క యర్థముతోఁ గూడినట్లు చెప్పటకే మరలః శ్రుతి చెప్పుచున్నది.

వివ:- “చతుర్భురభి మాదత్తే” నాలుగింటిచే కఱ్ఱబలుగును తీసి కొను చున్నాఁడు, అని మరల చెప్పట ఒక్కొక్క మంత్రము చేతనె నాలుగు మంత్రములచేత స్వీకరింప వలయును, అని అన్ని మంత్రము

అటు సముచ్చయమును బోధించుటకై యట్లు చెప్పఁబడినది కాన మంత్రము అర్థ బోధకేయని భావము.

మూ, పరి సంఖ్యా

42 సూ. ప్రస్తుతా ప్రస్తుతార్థములందుఁ బ్రవర్తింపఁగా యొక దానియందె నియమము చేయవలయును.

వివ:- “అశ్వభిధానా మాదత్తే” అని మరల చెప్పట అశ్వరసననే స్వీకరించుచున్నాఁడు అని చెప్పటకు గార్థభ రశనను స్వీకరించుటలేదు అని నియమించుటకని భావము.

మూ. అర్థ వాదోవా.

43 సూ. “ఈరు వ్రథస్య” గొప్పగా విస్తరింపుము, అనుచానిచేతఁ సిద్ధించుచున్నను మరల చెప్పఁచె అది ‘పురోడాశం ప్రథయతి’ అను అర్థవాద మైనను అగును.

వివ:- కావున యనర్థకము గాదని భావము

2 1

మూ. అవిరుద్ధం పరం.

44 సూ. విపర్యయ వరసముకంటె నియత క్రమముగల వరసము లో మిగుల అపూర్వ ముండునుగాన అట్లు పఠించుటయు అవిరుద్ధమే.

1 3

2

మూ. సంప్రైషే కర్మ గర్హాను పాలంభః సంస్కారత్వాత్.

45 మూ. సంప్రైషములో (=అనుష్ఠా వాక్యములో) మంత్రములు మరల స్మరించినచో అగ్నోద్రునికి సంస్కారము గలుగుట వలన కర్మ బోధలోని దూషణము దూషణముగాదు.

వివ:- చేయ వలసినదని తెలిసినను అనుష్ఠాన కాలమందు స్మరణచే ప్రయోజనము గలుగును. నియమముకొరకు మరల చెప్పఁబడుచున్నదని భావము.

1

2

మూ. అభిధానే 2 ర్థ వాదః

46 సూ. మంత్రమందు చత్వారి ఇత్యాదులు ఆర్థవాదము.

వివ:- చత్వారి శృంగాః తయోఽస్య పాదః “ అనుమంత్రము సూర్యునిని ఒకజంతువుగా రూపకముద్వారా యాగస్తుతి చేయుచున్నది.” ఈ సూర్యునికి దినమందున్న నాలుగు యామములు శృంగములవంటివి. శీతము ఉష్ణము వర్షము ఈ మూడు పాదములు దక్షిణాయనోత్తరాయణములు రెండు అయనములు శీర్షములు, సస్తాశ్వములు హస్తములు, సవనత్రయరూపముగా బద్ధమైనది. వృష్టికగరణముగా వృషభము. మహాదేవుడై మర్త్యులను ఉత్పాహవటచుచు సూర్యాభిన్నమైన యగ్ని యావేశించెను. “అని ఇట్లే ఓషధిత్రాయస్య” ఓషధిః రక్షింపుము. అని స్తుతికై చేతనత్వా రూపయా గ్రావణః శుభోత” అచేతనములయ్యును రాళ్లు వినుచున్నవి. ఇంక జేతనులైన బ్రాహ్మణుల సంగతి చెప్పనేలయని స్తుతికై యట్లు చెప్పఁ బడెనుగాన ఆనర్థకములుగావని భావము.

మూ. గుణాద వివర్ణిషేదః స్యాత్

47 సూ. గుణములు చెప్పుటవంన అదితిర్ధ్యైః ఇత్యాదులందు విరోధములేదు.

వివ:- నీవే తల్లివి తండ్రివి అని చెప్పునట్లు అరితియె దినము అదితియె అంతర్విక్షము అని వాని గుణములను బోధించుటకట్లు చెప్పఁబడెను. అట్లే ఏకరుద్రుడై వత్సమందు ఒకడే రుద్రుడనియు నూరుగురు రుద్రులుగల దేవతయందు నూరుగురు రుద్రులు అని చెప్పఁబడెను గాన విరోధము లేదని భావము.

2

1

మూ. విద్యావచన మసం యోగాత్.

48 సూ. స్వాధ్యాయకాలమున కర్మలతో సంబంధము లేకపోవుట వలన అప్పుడు (విద్యా + అవచనము =) ఆర్థ జ్ఞానమునుగూర్చి చెప్పబడలేదు.

వివ:- అందుచే దానికి అర్థ జ్ఞానము అవసరము లేదనుటలో తాత్పర్యము గాదని భావము.

మూ. సతః పరమ విజ్ఞానం

సతః = ఉన్న దానికి, పరం = మిక్కిలి, అవి జ్ఞానము = ప్రమాదాస్యాదుల బట్టి తెలియక పోవుట అగుచున్నది.

49 సూ. "అమ్యక్సాత్ ఇత్యాదులకు అర్థమున్నను ప్రమాదాస్యాదులను బట్టి మాత్రము తెలియుటలేదు అర్థములేకకాదు.

వివ:- అమ్యక్సాత్ అని అగస్త్యార్ష ప్రయోగము దానిచే ఇంద్రుడు అమతత్వమును ధనమును పార్థింపి పొందెను. కోత్వంతూన ఇంద్ర తం రయిందా" అని పై ఋక్కులోఁగలదు. అదే దానిలోను గ్రహింపవలయును. అమ్యక్సా = అమా ఆమాత్యేన = అమాత్యునితో సహంచాతీతి = కూడ ఉన్నాఁడు గాన అమత్వా అమాత్యునితో ఇంద్ర = ఇంద్రుడా! తే = నాయొక్క, ఋష్టిః = ఆయుధమును అస్మే = అస్మాకం, మాకిమ్ము. అని యర్థము. భూతాంశుఁడను ఋషిజరామరణ నిరాకరణమునకై "ఘృజ్యేవ" అను దానిచే అశ్వినీ దేవతలను స్తుతించెను. సృష్ట్యాణవ = సృటి = అంకు శములకు, దగినవి = ఏనుగులునువలె జర్భరీ = జృంభమాణే = జృంభించుచున్నవారై నైతోశా = యోధులవలె తుర్భరీతూ = త్వరమాజౌ = త్వరపడుచున్నవారై పర్భరీకా = శోభకలవైన ఉదన్నజై = వర్షాకాలమున బుట్టిన చాతక పక్షులవలె, మదేరూ = మదము కలవారైయున్న యశ్వినీ దేవతలారా! మే = నాయొక్క జరాయు మరాయు = జరామరణ ధర్మములు దేహమును, అజరయమయకం = జరామరణములు లేనిదిగాఁ జేయుడని కోరిక, ఇంద్రః = ఇంద్రుఁడు సోమస్య = సోమరసమును, కాణుకా = కామించువాఁడు అని యర్థములు గ్రహింపవలయునే అనర్థకములనరాదని భావము ఇట్లే అన్ని చోట్లను.

మూ. ఉక్తశ్చానిత్య సంయోగః

50 సూ. అనిత్యులతో సంయోగముచే గూర్చిన దోషము ఇదివఱకే చెప్పఁ బడినది (చూ. 1 అధ్యాయ. 1 పా. 21 సూ)

మూ. లింగోప దేశశ్చ తదర్థత్వాత్.

51 నూ. అగ్నిని గుఱించిన యుపదేశములు అగ్నినిగూర్చిన అర్థముగల దగుటవలన మంత్రములు సార్థకములెగాని యుచ్చారణార్థములుగావు.

వివ:- అగ్నేయ్యా ౨౨ గ్నిధ్యమువత్పితే” అగ్నిదేవతగాఁ గల ఋక్కుతో అగ్నేధ్యమను మండమును స్తుతి చేయవలయును. అనుబాట అగ్ని దేవతగా గలవని అగ్నిలింగము నుపదేశించుట అర్థజ్ఞానము లేకుండ గుదరదు. అగ్నేయా అనుపదము అగ్ని దేవతగాఁగల అను అర్థములోతద్ధిత పృత్యయమురాఁగా ఏర్పడినదిగాన ఆ యర్థము గలిగిన దగుటవలన సార్థకములని భావము.

మూ. ఊహ

52 నూ. ఊహము ఊహనిషేధమును మంత్రములలోఁ జెప్పుటవలన మంత్రములు సార్థకములు.

వివ:- అవసరమైనచో వాక్యములు అన్వయించుటకు వచనావిభక్త్యాదులను మార్చుకొని చెప్పుకొనుట ఊహము. మాతా మన్యతా మనుపితా “తల్లి తలచుగాక తండ్రి తలచుగాక” అనుచోట బహు పశుయాగములో “ఏనం” ‘దీనిని’ అనునది ఏకవచనమున గుదురక “ఏనాన్” ‘వీనిని’ అని బహువచనముగా మార్చిన ఊహమువలె “నమాతా వర్థతే నోపితా” “మాతపదము పెరగదు, పితాపదము పెరగదు” అని ఊహ నిషేధింపఁ బడినది. అనఁగా మాతపదము “మా తరః” అని ‘తల్లులు’ పితా పదము ‘పితరః’ ‘తండ్రిలు’ అను శబ్దము పెరగదు అని నిషేధింప బడినది. గాని తల్లులు పెరగరనిగాదు కాన ఇట్లు ఊహము చెప్పుట, ఊహనిషేధము చెప్పుటయు అర్థము చెప్పనపుడుగాని, గుదురదు గాన మంత్రములు సార్థకమని భావము.

మూ. విధి శబ్దాశ్చ.

53 నూ. విధి శబ్దములును వివక్షితార్థబోధకములే యగును.

వివ:- “అగ్నే గృహవతో శీతం హిమాః శతం వర్షాణి జీవ్యాసం” “ఓయగ్నిః గృహవతీః నూఱు హేమంత ఋతువులు సూరు వత్సరములు

జీవించునుగాక. ఇత్యాదులు వివక్షితార్థ బోధకములైనపుడేగాని కుదరవని భావము.

ఇది మొదటి యధ్యాయమున రెండవ పాదము

ఇంక

మొదటి యధ్యాయమున మూడవ పాదము

స్మృతిప్రమాణ్యము నుదెలుపునధికరణము 1

1 2 3 4 5

మూ. ధర్మస్య శబ్దమూలత్వా తశబ్ద మనపేక్షం స్యాత్.

1 సూ. ధర్మము వేదమూలముగాన వేద భిన్నములైన స్మృతులు అపేక్షింపక బోవలసి వచ్చును.

వివ:- స్మృతులు మానకృతములు. అందుచెప్పఁబడిని ధర్మములు అప్రమాణములగునని యాశంక.

మూ. అపి వాకర్తృ సామాన్యాత్ ప్రమాణమను మానంస్యాత్.

2 సూ. వైదిక కర్మానుష్ఠానమునకు స్మృతులకుఁ గర్తృలొకరే యగుటవలన వానికిఁ బ్రమాణమగు వేద భాగము అనుమానింపఁ బడినదగును.

వివ:- వైదిక మంత్రములు ఏయే కర్మలందు వినియోగింపఁబడునో ఆ కర్మలకు కల్పసూత్రములలోఁ జెప్పఁ బడెను. అవియు స్మృతులును రచించినవారు మహర్షులే, ఆ స్మృతులు గూడ వేద మూలకములే. అవేద భాగములను అనుమానముచే నూహింపవలయును. ఆ స్మృత్యులు ధర్మములకు అధారమైన అవేద భాగములు శాఖలనంతములై విప్రకీర్ణములై యుండుటవలనను పురుషుల ప్రమాదములవలనను మనకుఁ గనిపించుటలేదు కాన స్మృతులును ప్రమాణములైయని భావము.

“ శాఖానాం విప్రకీర్ణత్వా త్పురుషాణాం ప్రమాదతః
నానాప్రకరణస్థత్వాత్ స్మృతేర్ములం నదృశ్యతే.

సంచినోతి” వేతనపుఁజావమీద వ్రజాపతికి సంబంధించిన వానిని పోగు చేయుచున్నాఁడు. “యవ శబ్దమును దీర్ఘశూకములందు ప్రియంగువు లందురు. పరాహ శబ్దమును పందియందును నల్లనివక్షి (కాకి) యందును వేతన శబ్దము వ్రబ్బలి చెట్టునందును నేరేడు చెట్టునందు వ్యవహరించు చున్నారు. రెండు అర్థములు చెప్పినను విరోధము లేదుగాన ఏదో ఒక యర్థము చెప్పి ఒకటి మానినచో విప్రతిపత్తి సమానమేగాన రెండు అర్థములు చెప్పవచ్చునని పూర్వపక్షము.

2

1

మూ. శాస్త్ర స్థావా తన్ని మిత్త త్వాత్

9 సూ. శబ్దముల విషయమై వేదముల విషయమై శిష్టులస్మరణ శక్తియే నిమిత్తమై యవిచ్ఛిన్నముగా నుండుట వలన శాస్త్ర నిష్టులగు శిష్టులే యిందు ప్రమాణము.

వివ :- కనుక శాస్త్ర నిష్టులగు శిష్టులు చెప్పిన ప్రకారము అర్థ నిర్ణయము చేయనగునని భావము. శాస్త్ర నిష్టులగు శిష్టులు యవలనఁగా యమ మయేషు క రంభపాత్రేషు విహితేషువాక్య కేషం యత్ప్రాన్వా ఓష ధయో మ్లాయంతే అదై తే మోదమానా ఇవోత్తిష్టం తీతి అను దానిని బట్టి యవలనఁగా దీర్ఘశూకములని, తస్మాద్వరాహంగా వ్యోను ధావంతి” అను దానిచే పరాహ మనఁగా పందియని, అప్పు కేతన ఇతి అను దానిచే కేతన మనఁగా వ్రబ్బలి అని నిర్ణయము చేయవలయునని భావము.

మైచ్చ ప్రసిద్ధ పదార్థ ప్రామాణ్యాధి కరణము

3

4

5

2

1

మూ. చోది తంతు ప్రతీయే తావిరోధాత్ ప్రమాణేన.

10 సూ. శాస్త్ర ప్రమాణముతో విరోధము లేకపోవుట వలన అశిష్టుల చే జెప్పఁబడిన దైనను ప్రమాణముగనే యుండును.

వివ :- అశిష్టులచే జెప్పఁబడిన పిక, నేమ, సత, తామరసాది శబ్దము లకు వారు చెప్పినట్లుగనే యర్థములు గ్రహింపవలెనా లేక ఆ శబ్దములకు

వ్యాకరణోక్త ప్రకారముగా ప్రకృతి ప్రత్యయములను గల్పించి యర్థము చెప్ప వలెనాయని సందేహము రాగా ఆ యశిష్ఠులు చెప్పిన యర్థములు శాస్త్ర విరుద్ధములుగా నుండుటలేదు గాన వారు చెప్పిన ఏక= కోకిల, నేమ= సగము తామరస= పద్మము, సత= దారుమయపాత్ర, పారిమండల = శతచ్ఛిద్రాద్వర్థములు గ్రహింపవలెనని భావము

కల్పసూత్రములు స్వయముగా అప్రమాణము అని

తెలుపు నధికరణము 7

1 2 3

మూ. వ్యయోగ శాస్త్ర మితి నేత్

11 సూ. మాశక, హస్తీక కౌండిన్యకాది యాగానుష్ఠాన, శాస్త్రములైన కల్పసూత్రములు వేదములవలె అపౌరుషేయములన్నచో.

వివ:- ఇది పూర్వపక్ష సూత్రము.

2 1

మూ. నాఽపన్నియ మాత్.

12 సూ. స్వరూది రూపమైన సరియైన నియమము లేకపోవుట వలన కల్పసూత్రములు అపౌరుషేయములని యనరాదు.

మూ. అవాక్య శేషావృ.

13 సూ. అర్థవాదములందు వలె స్తుతి రూపమైన వాక్యశేషములు (అర్థవాదములు) ఈకల్పసూత్రములందు లేక పోవుటవలనను అవి అపౌరుషేయము అనరాదు.

మూ. సర్వత్ర ప్రయోగాత్ సన్నిధాన శాస్త్రాశ్చ.

14 సూ. సర్వకల్పసూత్రములందు శ్రుతి సన్నిధానమైన శాస్త్రము కంటె విరుద్ధమైన దానిని వ్యయోగించుట వలనను కల్ప సూత్రములు అపౌరుషేయము అనరాదు.

వివ:- “సర్వాణిహవి వింషి వర్యగ్ని కరోతి” అనునది పురోడాశం ర్యగ్ని కరోతి” అను ప్రత్యక్ష ప్రతుతి విరుద్ధమైనది. “సర్వపూర్వవక్షో

దర్శన్య” అనునది “పార్థమాస్యాం పార్థమాస్యాయజేత” “అమావాస్యాయా
అమావాస్యాయా యజేత” అను వ్రత్యక్ష శ్రుతికి విరుద్ధము

సామాన్య శ్రుతికల్ప నాధి కరణము 8

1

3

2

4

మూ. అనుమాన వ్యవస్థానాత్ తత్సం యుక్తం వ్రమాణం స్యాత్.

15 సూ. ఆయాస్పృతులను బట్టి ప్రాచ్యాద్యాచారమును బట్టియు
కల్పించుకొన్న వ్రమాణమైన శ్రుతి తత్స్పృతి ప్రాచ్యాద్యాచార యుక్త
ముగనె యుండును.

వివ:- వ్రత్యక్షముగా శ్రుతి కనిపింప నపుడు స్పృత్యాది లింగము
లను బట్టి కల్పించు కొనఁ దగిన స్పృత్యాదులు ఆయాస్పృత్యాదుల కను
కూలముగనె కల్పించు కొనవలయునని పూర్వవక్షము ఈవిధముగ గౌత
మీయ గోభిలీయస్పృతులు ఛందోగులచేతనె గ్రహింపఁ బడును. వసిష్ఠ
స్పృతి బృహ్మచుల చేతను శంఖలిఖిత స్పృతులు వాజసనేయుల చేతను,
ఆవస్తంబ బోధాయ నీయములు తైత్తిరీయుల చేతను గ్రహింపఁ దగును
మతియు హాలా కాద్యాచరములు ప్రాచ్యుల చేతనె అహ్నినై ఋకాదులు
దాక్షిణాత్యుల చేతనె ఉద్వృష భయజ్ఞాదులు ఉదీచ్యుల చేతను గ్రహింపఁ
దగును. కనుకనె ఏక శిఖలు, కొందఱు కొందఱు త్రిశిఖలు, కొందఱు కొం
దఱు పంచశిఖలుగ నుండురు ఇది శిఖ వంటిదని పూర్వ వక్షము.

1

4

5

3

2

మూ. అపి వా సర్వధర్మః స్యాత్ తన్నాస్య యత్వాద్విధానస్య

16 సూ. లేక “పదార్థః కర్తవ్యః” పదార్థములో చేయదగును
అని సామాన్యముగా చెప్పిన శ్రుతికి అట్లే చెప్పట న్యాయ మగుట వలన
శ్రుతిని అనుమానించి తత్తత్సత్త్వా చారములకు అనుకూలముగ శ్రుతిని
గల్పించి తత్తదాచారాదులందె వ్యవస్థ చేయక సర్వధర్మములకు అనుకూల
ముగనె చెప్పవలయును. కనుక హాలాకాదులు సర్వులకు ధర్మమగునని
భావము.

వివ:- ఇది సిద్ధాంత సూత్రము.

1 2 3

మూ. దర్శనా ద్విని యోగః స్వాత్

16 సూ. శిఖాయా ముండా భృగవః “భృగు గోత్రులు శిఖా ముండనము గలవారు” అని శ్రుతి గనిపించుటను బట్టి శిఖావిషయములో అట్లు వినియోగ మగును.

వివ:- శ్రుతి గనిపించినచోట అట్లు శిఖా విషయములోఁ జెప్ప కొన్నను మిగిలిన విషయములో అట్లు చెప్పరాదని భావము.

2 1

మూ. లింగా భావాచ్చ నిత్యస్య

17 సూ. కర్తృ విశేషమును నియమించు లింగము లేకపోవుట వలన అట్లు వినియోగ మగును.

2 3 1

మూ. ఆఖ్యాహి దేశ సంయోగాత్

18 సూ. ప్రాచ్యాది దేశ సంయోగము వలన ప్రాచ్యాది దేశస్థులని యాఖ్య యగును గదా.

వివ:- ప్రాచ్యత్వము జాతి గాదు. ప్రాచీ దిక్పంబంధము వల్ల ప్రాచ్యుడని వ్యవహారము గలుగు చున్నది.

రాజులు రాజనాయకులు చేయుదురన్నట్లు దక్షిణాత్యులన్నిటిలవలదువారు అట్టి దైత్యముకాదులను జేయుదురని, ఉదీచ్యులనఁ బడువారు ఉద్వృష భయ జ్ఞాదులను జేయుదురని, ప్రాచ్యులనఁ బడువారు హోతా కాదులను చేయుదురని యనరాదు దక్షిణ దేశమునుండి బయలు దేసినవాడు తూర్పున ఉన్నను, ఉత్తరమున ఉన్నను అట్టి నైట్య కాదులను జేయు చునే యుండును. అట్లే ఉదాచ్యులును దేశాంతర మందున్నను ఉద్వృ షభ యజ్ఞాదులను ప్రాచ్యులును హోతాకాదులను జేయుచునే యుండును.

అన్య దేశీయుఁడును. దేశాంతరగతుఁ డయ్యును వియోగమును బట్టి వర వదార్థములను జేయఁడు కాన వ్యవస్థ లేదు. రాజ రాజనూయము జేయ వలయు ననుచోట మాత్రము జాతి నియతము అని తెలియునది.

4 5 3 1 2

మూ. న స్యా దేశాంతరేష్వీతి చేత్

20 నూ. దేశ సంయోగము వలన బ్రాచ్యాది నామములు గలుగ నన్నచో దేశాంతరము లందున్న వారికి మాధురాది నామములు గుడురక పో వలసి వచ్చును.

వివ:- ఇది వరలో మధురలో నుండటచే మాధురుఁడని పిలువఁ బడినవాఁడు ఇప్పుడు మధురలో నుండక మఱొక చోట నుండటవల్ల ఆ దేశము పేరేగాని మధురతా సంబంధించిన మాధురుఁడని పేరు గలగక పోవలసి వచ్చును. కాని లోకములో దేశాంతరము నందున్నను మాధు రాది నామములు వ్యవహరింపఁ బడుచున్నవని ఆక్షేపము.

4 2 5 1

మూ. స్యా ద్యో గాఖ్యా హి మాధురవత్.

21 నూ. మధుర యందుఁ బుట్టిన వానిని మాధురుఁడని పిలిచి నట్లుగా ప్రాగ్దిక్కునందుఁ బుట్టినవాఁడు ప్రాచ్యుడనియొగికముగాఁ జేరుగా నగును.

వివ:- కనుక ఇతర దేశ సంయోగ మున్నను దేశాంతర గతునకు ప్రాచ్యుఁడనిపేరు ప్రాగ్దిక్కు నందుఁ బుట్టినవాఁడని యొగికార్థము చెప్పి నపుడు విరోధము లేదని భావము.

మూ. కర్మ ధర్మో వా ప్రవణవత్.

22 నూ. ప్రాగుదుర్ది క్రవణుడైన వానిని వైశ్వదేవములోఁ బ్రాచీన ప్రవణుఁడని యన్నట్లు ప్రాచ్యపదమ దగ్గఱ ప్రాచ్యుఁడని కర్తకు విశేషణముగాక ప్రాచ్య దిక్కునందుఁ జేయు కర్మకుఁ గలుగు ధర్మము గాఁగాని చెప్పినను విరోధము లేదు.

వివ:- దిక్కులు కూడ ఒక యవధిని బట్టి చెప్పఁ బడును గాన ఒక దానిని బట్టి ప్రాగ్దేశమైనను అది దక్షిణా దిక్కులుగా వచ్చును. కనుక ఒక దేశమే ఒకరికిఁ బాగ్దేశము ఒకరికి దక్షిణా వధము అగును. ఇట్లే మిగిలిన వని తెలియునది.

2 3 1

మూ. తుల్యంతు కర్తృధర్మేణ.

23 సూ. ఇదియును గర్తృ ధర్మముతో దుల్యమైనదేయను.

వివ:- నల్లని మనుష్యునిచేఁ గర్మఅనుష్ఠింపఁ బడునపుడు ఆకర్మ కును ఆ మనుష్యుని నల్లఁ దనమునకు సంబంధము లేదుగాన నల్లఁదనము కర్మకు అంగము గానట్లు ప్రాచ్యుడు చేయు కర్మకుఁ బ్రాచ్యత్వము అంగముగాదు. కనుక ప్రాచ్యులు హోలాకాదులను జేయుచున్నారు, అను నపుడు ప్రాగ్దిక్కులందున్నవారే హోలా కాదులను జేయవలెను. ఇతరులు చేయరాదు అను వ్యవస్థలేదు. అది సర్వుల ఆచరింప వలసినదే సర్వ ధర్మమే యని భావము. వైశ్వదేవ కర్మలో ప్రాచీన ప్రవణముమాత్రము పుత్రిలోఁ జెప్పఁ బడుటచే నియతమని తెలియునది.

సాధుప్రయోగ నియమాధి కరణము 6

1 2 3 5 4 6

మూ. పర్యయోగోత్పత్త్య శాస్త్ర త్వాచ్చ భేష నవ్య వస్థా స్యాత్

24 సూ. ఆ యా శబ్దముల పర్యయోగోత్పత్తి వ్యాకరణశాస్త్ర సిద్ధము గాక పోవుట వలన శబ్దముల విషయమై ఇది సాధువు ఇది యసాధువు అను నియమము కలుగదు.

వివ:- లోకములో జనులు వ్యవహారముతో అనేక శబ్దములు ఉపయోగించుచుందురు. ఆ యుపయోగము పరంపరా సిద్ధముగాని వ్యాకరణ సిద్ధము గాదు. కాన ఆశబ్దములు వ్యాకరణ సాధువులైనను కాకపోయినను వానివల్ల అనాదిగా అర్థబోధ కలుగుచున్నది. దానికి పరంపరగా వ్యవహారము

రించుటయే కారణము. కాన ఆ పరంపరగా వాడునవి వ్యాకరణ సాధువులు గాకపోయినను బాధలేదు కాన ఇది సాధువు, ఇది ఆసాధువు అని యమము అక్కట లేదని పూర్వవక్షేపక్షేపము. సంస్కృత వ్యాకరణ మహా భాష్యములో గో శబ్దమునకు గా విగోటీ గోతా గోపో కలిక అనునవి యసాధువులు అని చెప్పబడినవి. ఈ నీయమమేల అని అక్షేపణము వచ్చెను వచ్చినాఁడు వచ్చాడు వచ్చేడు మొదలగున హనిచే వ్యవహారములో అర్థ భోధ కలుగుచున్నది. కనుక వచ్చెను వచ్చినాఁడుమాత్రమే సాధువనుట యేలశంక.

1

2

3

4

మూ. శబ్దే ప్రయత్న నిష్పత్తే రవరాధాన్య భాగిత్వం.

25 సూ. శబ్దము విషయములో ఉచ్చారణమున నాభి మొదలు కంఠము వఱకు బాహ్యభ్యంతర ప్రయత్నములు ఉత్పన్న మగుటవలన ఆ ప్రయత్నములో పారపాటు జరుగును గాన వ్యవస్థ అక్కర లేదనరాదు.

వివ:- సరిగాఁ బలుకలేక గోవు ప్రభృతు ను గావిగోటీ ఇత్యాదులు దర్శబోధలు పలుకుదురు గాన ఆ ప్రమాదోచ్ఛరణములను సాధువులనరాదు అని భావము.

మూ. అన్యాయ శ్చానేక శబ్దత్వం.

26 సూ. ఇట్లు ఒక దానికి గావిత్వాది శబ్దములు సాధువులనుట న్యాయముగాదు. అప్పుడు ఒక వస్తువును బోధించుటకు + అనేక శబ్దములుండును. అది న్యాయముకాదు.

వివ:- సాదృశ్యమును బట్టి గావి గో ణీత్యాదుల వలన అర్థభోధ కలిగినను అట్లు అనేక వదములు సాధువులనుట యన్యాయము. హస్తము కరము పాణి మొదలగునవి యొక శబ్దమునకే వాచకము లనేకములైనను అభియుక్తుల యుక్తిని బట్టి వాటికి అర్థముతో సంబంధము అనాది గావున అవి సాధువులని తెలియునది.

1

2

3

4

మూ. తత్ర తత్త్వ మభియోగ విశేషాత్ స్యాత్.

27 నూ. సాధుత్వా సాధుత్వ విషయములో అభియుక్తుల విశేషమువలన తత్త్వజ్ఞానము గలుగును.

వివ:- అయితే గోవు అనునది సాధువు గావీత్యాదులు అసాధువులనుట నిశ్చయమేమనగా అని యభియుక్తులైన వ్యాకరణ నియమావలన గోవు మొదలైనవి సాధువులని గావీత్యాదులు అసాధువులని నియమము గలుగునని భావము.

1

2

మూ. తద శక్తిశ్చ తదను రూపత్వాత్.

28 నూ. సాధుశబ్దముల నుచ్చరించుటలో అశక్తి యున్నది. కనుక అట్లు పలుకఁ బడుచున్నది. ఆ యసాధుశబ్దమును సాధుశబ్ద రూపము ననుసరించుటవలన అర్థబోధ కలుగు చున్నది.

వివ:- కొందరు గో శబ్దమును పలుకుటలో అశక్తియుండుట వలన గావి ఇత్యాదులను పలుకుదురు. అసాధవైన అగావి శబ్దమునువిని దానినే సాధు వనుకొని అట్లే పలుకుదురు. మరియును గో శబ్దమునకు గావి అనునది సరూపముగా నుండుట వలన గావి అను దానిని విన్నవారు “ఇతఁడు గో శబ్దమును సరిగాఁ బలుకలేక గావి అనెను” అనుకొని దానినిబట్టి అర్థము చేసికొని దానికి సరిగా సమాధానము చెప్పదురు. అతప్పు దానినివిన్నవారు అదే సరియైనదని అదే పలుకుదురు. ఇట్లు అంధ వరంపరగా అది వాడుక లోనికి వచ్చును. కాన అది అపాధువని తెలిపి నియమించుటకు వ్యాకరణము అవసరమని భావము.

1

2

3

మూ ఏకదేశత్వాచ్చ విభక్తి వ్యత్యయే స్యాత్.

29 నూ. శబ్దమునకు ఏకదేశమగుట వలన వేరు విభక్తియున్నను అర్థ బోధ కలుగును.

వివ:- అశ్మకములచేత వచ్చుచున్నను, అని యనఁగా అశ్మకదేశములను - డివచ్చుచున్నను. అనుటకుబదులు అశ్మకములచేతఅనుచున్నాడు

అని ఆశబ్ధక దేశముగు ఆశ్శకముల చేత అను దానినిబట్టి శ్రోతలు సరిగా అర్థము చేసికొందురు. అట్లే గావిత్వాదులనుబట్టి అర్థబోధ కలుగుచున్నది. కాన అర్థబోధ కలుగుటను బట్టి గావిత్వాదులసాధువులనరాదని భావము.

నా లోక వేదములందు శబ్దార్థము లొకటెయను తెలుపు-
న ధి క రణ ము.

2

3

1

మూ. ప్రయోగ చోదనా భావా దర్థకత్వమ విభాగాత్.

3|| సూ ఈ శబ్దములు ఈ యర్థములు వైదికములు ఇవి లోకీకములు అను విభాగ లేకము. పోవుటవలన అవియేయివి యై నప్పుడే ప్రయోగ చోదన సంభవించుట వలన వైదిక లోకీక శబ్దము లొక్కటిగాని భిన్నములు గావు.

వివ :- లోకములో అగ్ని శబ్దమునకు స్వరములేదు వేదములో స్వరము గలదు. లోకమున దేవాః అని వేదమునందేవాసః అని ప్రయోగింపఁ బడును. ఇట్లు శబ్దములు భిన్నముగాఁ గనపట్టుచున్నవి. “ఉత్తానా వైదేవగవా వహంతి” ఏవి దేవతల గోవులో ఆవి యుత్తానములై వహించుచున్నవి అని యనఁగా ఏవి యుత్తానములై వహించుచున్నవో అవి గో శబ్దమునకు అర్థము. అని వేదమున లోకముకంటె భిన్నార్థముగ గనిపించుటను బట్టి సంశయము గలుగఁగానిట్లు చెప్పఁబడెను. మరియుగోవుఅనఁగా సామాన్య జ్ఞానము కలుగును. కాన గోవును తీసుకొనిరమ్ము అనఁగా గో సామాన్యమును దీసికొనివచ్చుట యసంభవము. అట్లు చెప్పుట వలన అనర్థకమును అగును. గనుక గోవు అనఁగా గో వ్యక్తి అర్థము చెప్పుకొనవలయును. గో వద ప్రయోగములో వ్యక్తి యని యర్థము చెప్పినప్పడే చోదన ఉండును అందుచే ఆకృతి సామాన్యము చెప్పక వ్యక్తినే చెప్పవలయునని సూత్ర భావము. ఇది పూర్వపక్షి సూత్రము.

మూ. అద్రవ్య శబ్దత్వాత్.

వి: సూ. శబ్దార్థము ఆ కృతి సామాన్యమే యయినచో ద్రవ్యమును ఆశ్రయించిన శబ్దప్రయోగము గురురకపోవుటవలన శబ్దార్థము వ్యక్తముగాని ఆకృతిగాదు.

వివ:- ఆలు గోవులిమ్ము అన్నపుడు ఆలు గో వ్యక్తులనిమ్ము అని చెప్పుకొన వచ్చును. ఆకృతియే యైనచో అట్లు వలుకుట సంభవించదని భావము. ఇదియూ పూర్వ పక్షి సూత్రము.

మూ. అన్య దర్శనాచ్చ.

వి: సూ. ఇతరమైనదానిని ఆలంబనముచేయుము ఇత్యాది శ్రుతులలో అన్యపదము కనిపించుటవలనను వ్యక్తియే గాని ఆకృత యర్థముగాదు.

వివ:- “యది పశురుపాకృతః పలా యేత్ అన్యంతద్వర్గం తద్వయన మాలభేత్ ” “తీసికొని రాబడిన పశువు పాతిపోయినచో ఆ రంగుగల ఆ వయస్సుగల మఱొక దానిని ఆలంబనము చేయవలయును.” ఇత్యాదులలో అన్యపదమును బట్టి వ్యక్తి నే చెప్పవలయును. ఆకృతియే అర్థమైనచో ఆ కృతిలో అన్నియుఁ జేరిపోవును గాన అన్యమును ఆలంబనము చేయుమనుట అసందర్భమని భావము. ఇదియు పూర్వపక్షి సూత్రము.

2

1

మూ. ఆకృతి స్తుక్రి యార్థ త్వాత్.

వి: సూ. కృతి వాక్యములు క్రియా వ్రయోగమే వ్రయోజనముగల పటగు వలన శబ్దార్థము ఆకృతియేగాని వ్యక్తిగాదు.

వివ:- ఇది సిద్ధాంత సూత్రము, శ్యేనచితంచినీయే స్వర్గకావ్యః స్వర్గము కోరువాడు శ్యేనా కృతిగల స్థండిలమును చయనముచేసి అగ్నిని చయనము చేయవలయును అనుచోట శ్యేన పదమునకు శ్యేనవ్యక్తి అని చెప్పినఁ గురురదు. శ్యేనాకృతి యని చెప్పవలయును. “ప్రీ హ్నినహ్నిక్షత్ ” “వడ్లను హ్నిక్షించు చున్నాఁడు. అనుచోట సర్వప్రీ హ్నికృతి అని చెప్పుట సంభవించదు. కాన ఇటు ప్రీకి వ్యక్తిని జెప్పవలయును శబ్దార్థము

వ్యక్తి అందమా “శ్రేయచితం” అన్నచో చిక్కు గలుగుచున్నది. పోనీ ఆకృతి అందమా “ప్రీహీన పోక్షణ” అన్నచోట చిక్కుగలుగుచున్నది. గోవును తీసికొని రమ్ము, అటు గోవులనిమ్ము మఱొకదానిని అలంభనము చేయవలయుననుచోట్ల ఆకృతియర్థము చెప్పినచో దోషములు చెప్పబడెను. కాని ఇందుశబ్దార్థము ఆకృతియని చెప్పటయే న్యాయము. గోవు అను శబ్దము పలికి నంతట గోజాతి, గోవ్యక్తి గోవు సంబంధము సమూహము లింగము కారకము సంఖ్యలు దోచును. శబ్దము వ్యక్తి విశిష్టమై యాకృతియందున్న దన్నచో వ్యక్త్యంతర విశిష్టము ప్రతీయమానము గాదు. కాన శబ్దముఆకృతి జ్ఞానమునకు నిమిత్తముఆకృతి జ్ఞానము వ్యక్తి జ్ఞానమునకు నిమిత్తమగును అని తెలియును.

మూ. న క్రియాస్యాదితిచే దర్థాంతరే విధానం నద్రవ్యమితి చేత.

34 నూ. “ప్రీహీన పోక్షణ” వడ్లను ప్రోక్షించు చున్నాడు అనుచోట ఆకృత్యర్థము చెప్పినపుడు ప్రోక్షణ క్రియ సంభవించిందన్నచో, ఆకృత అన్యవశువుస్థానమునందు అన్యవశువిధానము సంభవించదు ద్రవ్య కార్యమగు ఒకగోవునో అరుగోవులనో ఇవ్వడమును ఇత్యాదులు సంభవించదన్నచో,

మూ. తదర్థత్వాత్ పర్యయోగ స్వావ విభాగః.

35 నూ. శబ్దమునకు ఆకృతి (జూపి) అర్థము చెప్పట ద్రవ్య నియమము కొరకు అగుటవలనఁ బై నిజెప్పిన పర్యయోగమునకు బాధలేదు.

వివ:- “ప్రీహీన పోక్షణ” వడ్లను ప్రోక్షించుచున్నాడు. గోవు నిమ్ము అన్యవశువును తీసికొనిరమ్ము, అటు గోవులయ్య వలెను. ‘ఇత్యాదులలో మొదట ఆకృత్యర్థము గలుగును. ఆకృతిప్రతీతమై ప్రోక్షణీయమైన ప్రీహీనను ఆకృత్యర్థిక వశుశబ్దమునకు వశువును విశేషించి చెప్పెను. శబ్దమునకు వ్యక్తియర్థము చెప్పినచో ఏవ్యక్తికవ్యక్తియే యర్థమై విరోధించును. ఆకృతియే (జాతీయ) చెప్పినచో సర్వవ్యక్తులు అర్థమై పర్యయోగములో అన్నిటిని జెప్పుట కుదురదు గాన లక్షణచే తత్తదా కృతిగల (జాతి)వ్యక్తియే యర్థమగును గాన ఆకృతి వక్షము (జాతి వక్షము) శేష్మని భావము.

మొదటి యధ్యాయములో మూడవ పాదము

ఇంక మొదటి యధ్యాయమున నాలుగవ పాదము
ఉద్బిదాది శబ్దములకు యాగనామత్వము తెలుపు నధికరణము

2 1 3 4 5 6
మూ. ఉక్తం సమామ్నా యైదమర్థం; తస్మాత్ సర్వం తదర్థం స్యాత్

1 సూ. విధియర్థ వాదము మంత్రములకు విహితార్థ ప్రకాశము
అనే దర్శనమందు మూడు విధములైన వ్యయోజనములు కొఱకు వేదము
చెప్పబడినది; కనుక వేదము అంతయు ఈ మూటిలో ఏదోయొక వ్యయో
జనము నిమిత్తమగును.

వివ:- ఇది పూర్వపక్ష సూత్రము. “ఉద్బిదా యజేత” ఇత్యాదుల
ఉద్బిదమైన (భూమిని పెల్లగించివచ్చిన అంకురాది) ద్రవ్యముతో యాగ
మును నిర్వర్తించ వలయుననియను నర్థము చెప్పవలయునా లేక ఉద్బిద
మును యాగమును చేయవలయును అని లేక ఉద్బిద్గుణము గలదానితో
యజింపవలయునా అని సందేహము విడిగాదు కాని అర్థవాద మందు
నున్నచో విధింపఁ దగినదానికి వాక్యశేషమగును. విహితార్థప్రకాశము
గాదు గాన ఇంక మిగిలినది ఉద్బిద్గుణము గల ద్రవ్యములు అని గుణవిధి
చెప్పవలయునని ఆక్షేపము.

1 5 6 3 4
మూ. అపివా నామధేయం స్యాత్ యదుత్పత్తౌ అపూర్వసూత్రాయ
కత్యాత్.

2 సూ. అట్లుగాక ఉద్బిదమనెడి యాగముచే యజింప వలయునని
చెప్పటచే సరిపోవుచుండ లక్షణచే ఉద్బిద్గుణము గలదానిచే చెప్పట
సంభవింపక పోవుటవలన ఏ యాగోత్పత్తియందపూర్వము పుట్టునో అట్టి
యాగ నామధేయమే యగును.

వివ:- ఇది సిద్ధాంత సూత్రము.

చిత్రాదిశబ్దములకు యాగ నామత్వమును దెలుపు నధికరణము. 3

3 మూ. యస్మిన్ గుణోప దేశః ప్రధానతోఽభి సంబంధః

3 సూ. (వాక్యభేద ప్రసక్తి గలుగును గాన) ఏవాక్యమందుమాడి చేత అనేక గుణోప దేశము తోచుచున్నదో అది వాక్య భేదము ప్రసక్త మగునుగాన అది గుణవిధికాదు. ప్రధానముగా యజేత (యజింపవలెను) అను క్రియతో సంబంధించును.

వివః. “చిత్రయా యజేత ” అనుచోట చిత్ర అనునది చితగుణ మును చెప్పదు. చిత్రినామక యాగముచేయవలయును అని నామధేయ మునే చెప్పను అప్పుడే అది యన్వయించును.

4 మూ. తత్ప్రఖ్యం చాన్యశాస్త్రం.

4 సూ. “అగ్నిహోత్రం జుహోతి” అనుచోట వినఁబడుచున్న అగ్ని దిక్తి(ప్రఖ్యం) ప్రాపకమగు అగ్నిః జ్యోతిర్జ్యోతి అగ్నిః స్వాహాఅని నుంత్ర లింగాదియైన ఏ యింకొక శాస్త్రమునగలదో అదికూడ కర్మనామ ధేయమే గాని గుణవిధికాదు. ఇట్లే ఆ ఘారమఘారయతి పంచదశాన్యాజ్యాద సప్త దశాని పృష్ఠాని “అను చోఽగుగాడ ఆ ఘార, ఆ జ్యాచ్చష్ఠ పదములు కర్మ నామ ధేయములె.

శ్వేనాది శబ్దములకు యోగనామత్వమును దెలుపు నధికరణము-4

5 మూ. తద్యవ పదేశం చ.

శ్వేనేన అభివర్య యజేత” సందృశేన అభివర్యయజేతత్ గచాయర్య జేత అనుచోట గుణమైన శ్వేనముయొక్క వ్యవదేశము (సాదృశ్యము) ఎందుకలదో అది వానిలో సాదృశ్యము గలదియును నామమే యగును. ఎట్లు ఎక్కి శ్వేనమువడి స్వీకరింపుము. అట్లే శ్వేనసదృశ్యముగా అభివ రించుచు యజింప వలెనని భావము.

వాజపేయాది శబ్దములకు యాగనామత్వము చెప్పెడి అధికరణము

మూ. నామధేయే గుణకృతేః స్వాద్వి ధేయమతిచేత

సూ. వాజపేయేన స్వారాజ్య కామోయజేత స్వారాజ్య కామాది వాజ పేయముచే యజింపవలెను అనుచోట వాజ (అన్న) ముయొక్క ప్రియ ద్రవరసము అనగా గంజిచే యజింప వలెను అను (వాజయ) రూప నామ ధేయమందు గంజిరూప గుణము వినఁబడుటవల్ల గుణవిధానమే చేయవలయు నన్నచో

మూ. తుల్యత్వాత్క్రియ యోర్న 7

ఇది సిద్ధాంత సూత్రము క్రియయో అనః

సూ. చేయవలసిన యంశలో దర్శపూర్ణ మానవాజ పేయక్రియలు తుల్యము లగుటవల్ల ద్రవ్యసామ్యమునుబట్టి దర్శమాసాది దేశము అన న్నము కావలసి వచ్చును.

వివ. దర్శపూర్ణ మాన వాజపేయములు చేయవలసినవి. కాన ఓషధి ద్రవ్యములైన యవాగు (గంజి) అను అన్నములో ద్రవ్యము వాజ పేయ యాగములో గుణమైనట్లు దర్శపూర్ణమాన యాగములోగూడ గుణము గాన గుణమనుటలో రెండిటికి సాదృశ్య మున్నది.

దర్శపూర్ణ మాన యాగము ప్రకృతి వాజపేయము వికృతి కనుక ప్రకృతివలె వికృతిని గూడ జేయవలెను అనున్వాయముచే దర్శపూర్ణ మానముల దర్శములను వాజపేయమునందు అతిదేశము చేయవలసి వచ్చును. అట్లు చేయవచ్చునది మాకిష్టమే అన్నచో సత్తదేశోప సత్కము వాజపేయము అని సౌమిక ధర్మశ్రవణము విరోధించునుకనుక అట్లనరాదు. ఏల యన దర్శనపూర్ణ మానములో ఉపపదము లన్నవి లేవు. అందుచేత ఇది గుణవిధికాదు. కాన జ్యోతిష్టోమ యాగమునకు వికృతిరూపమైన యాగ భామధేయము.

ఏకశబ్దే పదార్థ వత్ 8

ఒకసారి ఉచ్చరింపఁ బడిన ధాత్వర్థము నందు

(ఒక్కమాటు కర్మత్వ కరణత్వ న్యయత్వాదులలో)

ఇతరమైన యవాగూరూపార్థ విధానమువలె యాగశబ్దము అనువాదాశ్రయ మైనను దానికై అనువాదమువలె అగును. విధేయానువాద్యములలో విరుద్ధము లైనను ఒకే పనుయమందు వాని సమావేశము చేయవలసివచ్చును. ఇదిగుణ విధియైనచో స్వార్థమువలె పదార్థము కూడ చెప్పటలో యజేత్ యజింవ వలెనునను శబ్దము విప్రసేధము కాదు.

“స్వారాజ్య కామోయజేత్” అను దానిచే స్వారాజ్యకాముఁడు యాగము చేయవలెనను స్వార్థవిధి చెప్పఁబడుచున్నది. వాజపేయేన యజేతఅను చోట వాజపేయముచే యాగముచే యవలయును అనువాదము చెప్పఁబడు చున్నది. యజేత అనునది రెండుచోట్ల అన్వయించుఁ చున్నది. గుణ విధి చెప్పినచో రెండువిధములుగా అన్వయించుట కుదురదు. కాన స్వారాజ్యము గోరువాడు వాజపేయ యాగము చేయవలెను అని యాగనామ ధేయమేఅని చెప్పిన అన్వయముకుదురును గుణకర్తతో వాజపేయ గుణము గాచెప్పినచో కరణత్వమును యాగమును అని కర్మమందును చెప్పవలసి అప్పును అట్లు చెప్పరాదు, కాని వాజపేయ యాగమని యాగనామధేయమే చెప్ప వలయును కనుక వాజపేయముచే యాగము, యాగముచే స్వారాజ్యము అను సర్దమున సంవన్న మగుచున్నది.

అగ్నేయాది శబ్దములలో గుణవాచకములను చెప్పు

నధికరణము

తద్గుణాస్తు విధేయేన న్నపిభాగా ద్విధా నారే న జడస్యేనశిష్టాః 9

య ధాగ్ని యోఽష్టాకపాలోఽమవాప్నోయ్యాంశో పౌర్ణమాస్యాం చాచ్యుతో భవతి” అనుచోట గుణవిధి యైకచోః క్షగ్నిసర్వదాష్టాక ఫాలాః వని ఇట కర్మయు అనేకగుణములలో విధి వఁ బడియుండును ఇట్లు విధి వఁ

బడక పోవుటచే ఇది గుణవిధి కాదన్నచో “విధియ మానమై యాగార్థ మందును ఉక్తగుణము లందును క్రియయే విధియము గుణములే విధి యములు అని నియమించునది లేకపోవుటవలన అట్లనరాదు. అన్యవాక్యము చేత విహితము కానిచో అట్లు చెప్పవచ్చునుకనుక ఇది గుణవిధియే. ఇక్కడ అన్నియు ఆపూర్వములె కనుక నియమము సంభవించదు. గుణవిశిష్ట క్రియావిధి సంభవించుట వలన వాక్యభేదము కలుగదు.

ఇందు అష్టకపాలములందు సంస్కరింపఁబడి ఆగ్నిదేవతగాఁ గలది ఆగ్నేయాత్మము విధింపఁబడుచున్న అదిదర్శము అమావాస్యకు పూర్వము పూర్ణమాసము కంటె పూర్వముచ్యుతముగాదు గాన ఆచ్యుతము అగ్నికై సంకల్పించి యాయబడినపుడు అది ఆగ్నేయమగును. అందుచే ఇది ఈవిధ ముగా యాగము విహిత మగుచున్నది. అది యటుల విధింపబడుచు ఆగ్నిని అష్టాకపాలముగాచేయక విధించుటకు శక్యముకాదు. సంబంధము విధింపఁబడుచు సంబంధిని చేయకుండ చేయబడినదని చెప్పటకు శక్యము గాదు అందువలన గుణవిదులు, ఎనిమిది కపాలములందు సంస్కరింఁబడి నది. వ్రీహి మయమైనదిగాని యవమయ మైనదిగాని పురోడశమే అగును. అది అనువాదము సిద్ధమై యిట కపాలమందు కనుచున్నాడు గాన అష్టా కపాలమని చెప్పబడుచున్నది. ఇతరమైనదానిచే కావబడినదాన్ని గ్రహిం వరు. అందుచే ఈ పక్షమందు ఇతరమైనచో చెప్పఁబడక పోయినను వాక్య భేదముకలుగదు. ఎక్కడనైతే ఇతర వచనముచే శిష్టమైనవి గుణ ములగునో అక్కడ అగ్ని హోత్రమను హ మము చేయుచున్నాడు.” అన్నట్లు నామధేయ మగును.

బర్హిరాది శబ్దము జాతివాచకములని చెప్పు నధికరణము. 10

మూ. బర్హిరాజ్య యోగ సంస్కారే శబ్దలాభ దత్తచ్ఛబ్దః 10

బర్హిసి ఆజ్యశబ్దములు అసంస్కారే = సంస్కార పూర్వములైనను శబ్ద లాభాత్ = ఆ శబ్దముల ప్రయోగించుటవల్లనే చెప్పినను సంస్కారయుతశబ్ద నిమిత్త భిన్నమైనజాతి వాచకమో సంస్కరింపఁబడిన తృణములను బర్హి జాతి అని అందురు. సంస్కరింపఁబడిన ఘృతమును ఆజ్యమందురు. అట్లే

సంస్కరి వఁబడిన పిండిని పురోడాశమందురు. కాని సంస్కరింపఁ బడక పోయిన తృణములను ఒక ప్రాంతమందు “ బర్హిరాదాయ గావోగతీః ” బర్హిస్సు = గడ్డిని, అదాయ తీసికొని గోవుట వెళ్ళెను అనుచున్నను అట్లే అజ్యము అమృతకవ్యమైనది గానట్లు అట్లే పురోడాశేన మేమాతా ప్రహేలక-దతాతి “పురాడాశము తనతల్లి ప్రహేలకలో 1 ఇచ్చుచున్నది ఇత్యాదికములు సంస్కరింపఁబడినవి అను నర్థము వచ్చుచున్నది సంస్కరింపదానిలో అశబ్దములో ప్రయోగింపఁ బడుటవల్ల సాదృశ్యమును అనఁగా జాతినె చెప్పనని భావము.

ప్రోక్షిణ్యాది శబ్దములో యేగికమాల చెప్పు నధికరణము.-

ప్రోక్షిణీష్యర్థ సంయోగాత. 11

“ ప్రోక్షిణీరాసాదయః ” అన్న చోట ప్రోక్షిణీశబ్దమును అర్థసంయోగమును అర్థ సందర్భమునుబట్టి యేగికముగనే గ్రహింప వలెను. ప్రోక్షించుటకు సాధనమైన జలములందు సేచన విషయక అర్థసందర్భమును బట్టి ప్రోక్షిణీ వదము యోగార్థము.

“ ప్రోక్షణ్యః ” అనివచ్చి అనుయవసర్గధాతు వ్రత్యయ సముదాయ షునకు జాతి నిమిత్తతా ప్రయోగమునుబట్టి “సేచన సంయోగమువల్ల నైతే ఉపసర్గధాతు కరణ వ్రత్యయ సహితమై ప్రోక్షణ నీళ్ళలా వ్రవర్తించుట జరుగుచున్నది గాన ప్రసిద్ధియెయనుగ్రహింపఁబడిన దగుచున్నది అందు ఘృతమును ప్రోక్షించుట యను యేగికార్థము కలుగు చున్నది.

నిర్మంధ్య శబ్దము యేగికమే అని తెలుపు అధికరణము.

తథా నిర్మంధ్యే. 12

ప్రోక్షిణీ అను దానికివలె అట్లేనిర్మంధ్య శబ్దమునందు యేగికార్థమే నిర్మంధ్యముచేత సంస్కారముచేత ఇటుకయు పక్వమగుచున్నది అని సంస్కరింపఁబడినదాని యర్థమందిక అచిర మధితాగ్నియందు కనిపించుటవలన నిర్మంధ్య శబ్ద సంస్కారాఽక శబ్దము.

వైశ్వదేవే వికల్ప ఇతి చేత 1-4-13

వైశ్వదేవే = వైశ్వదేవశబ్దము వికల్పము (సర్వ యాగములను గుణవిధిగా విధించుట కాలేక సముదాయానువాద రూపముగా నామధేయమా అన్నచో

న ప్రకరణాత్ పత్యక్ష విధానార్చన హి

ప్రకరణం ద్రవ్యస్య (1-4-14)

ప్రకరణాత్ = ప్రకరణమునుబట్టి, ప్రత్యక్ష విధానాత్ = ప్రత్యక్షముగ వైశ్వదేవేన యజేత వైశ్వదేవముచే యజ్ఞము చేయవలెనని విధించుట వలనను నహి = పైని చెప్పినది చెప్పరాదు. ఇది ద్రవ్యస్య = ద్రవ్యమునకు సంబంధించిన అగ్నిది దేవతారూప ప్రత్యక్షముయొక్క ప్రకరణము కాదు. కనుక వైశ్వదేవ శబ్దము సముదాయార్థము కలది.

మిథశ్చానర్థ సంబంధః (1-4-15)

మిథః = విశ్వదేవులతో అన్యోన్యము

అనర్థము = అర్థముతో సంబంధము కాదు.

“వైశ్వదేవేన యజేత ” అన్నప్పుడు ఒకేసారి చెప్పబడిన ఈ వైశ్వదేవ శబ్దముచేత వైశ్వదేవము అను సముదాయ రూప వైశ్వదేవమేగాని విశ్వదేవులు అని విశ్వదేవులతో అన్యోన్యము సంబంధార్థము కాదు.

వివ:- వైశ్వదేవ శబ్దమునకు ఆవృత్తి చేయకుండ విశ్వయాగ దేవతలకు ఉద్దేశ్య విధేయ సంబంధము. అన్యోన్యము చెప్పరాదని భావము

వరార్థత్వాత్ గుణానామ్. (1-4-16) గుణానాం = గుణములకు వరార్థత్వాత్ = వరార్థత్వమవుట వలన

సూ. గుణములు వరార్థములు (అవధానములు) గాన ప్రధానమైన వైశ్వదేవ శబ్దమును ఆవృత్తి చేయుట శక్యమగుదు కనుక ఒకేసారి చెప్పబడిన వైశ్వదేవ శబ్దమునకు వైశ్వదేవ యాగమే చెప్పవలయును విశ్వదేవులున్నచో వారికి ఒకేఆహుతి యిచ్చుట కుదురును. ఎన్నో యాహుతులలో అన్ని చెప్పవలసి యుండును.

వైశ్వానరేఽష్టత్వాద్యర్థవాదాధికరణము.

పూర్వవంతోఽవిధానార్థా, స్తత్సామర్థ్యం సమామ్నాయే (1-4-17)
పూర్వవంతః = ఇందు చెప్పబడినవి విధానార్థముగలవికావు కనుక సమామ్నాయములు వానిలో ఎనిమిది కపాలముకు విధి సామర్థ్యము గాదు.

వైశ్వానరం ద్వాదశకపాలం నిర్వపేమృత్రేజాతే పుత్రుఁడు పుట్టెగా
వన్నెండు కపాలములుగల వైశ్వానర యాగమును చేయవలెను “అన్నచో
యదష్టా కపాలో భవతి గాయత్రి వైనం బ్రహ్మవర్చసేన పునాతి ఏది ఎని
మిది కపాలములు గలదో దానిని గాయత్రియే బ్రహ్మవర్చస్సుతో పవి
త్రము చేయును. “అని యా విధముగా అనేక కపాలములు వినబడు
చున్నవి. ఈ ఎనిమిది కపాలములు అన్నది గుణవిధులా అర్థవాదములా
అని సందేహము కలుగఁగా “అది గుణవిధులే ఏలయన ఇదివరకుఁ జెప్పఁ
బడిన ఏ విధానార్థకములుగావు ఆ వాక్యమునకు సమామ్నాయములో ఇది
వరకు చెప్పకుండుటయను సామర్థ్యమున్నది. అని ఇదివరలోఁ జెప్పబడ
లేదు. చెప్పినచో మరలచెప్పినచో అవి అర్థవాదములై అనర్థకములు కావ
లసి వచ్చును. ఇక్కడ ఎనిమిది కపాలములని ప్రత్యక్షముగా స్తుతియు
న్నది. వన్నెండుకపాలములన్నింటి వరోక్షస్తుతి, ప్రత్యక్షస్తుతి ఉన్న
దు వరోక్షస్తుతి ఏల అందుకు ఇతి గుణనిధులై.

పు

గుణస్య విధానార్థే తద్గుణాః ప్రయోగే

స్మరనార్థకా నహితం వ్యత్యక్త వత్తాఽస్తి (1-4-18)

గుణస్య = ఎనిమిది కపాలముల రూపమైన గుణమునకు తు = అయితే, విధా
నార్థే = విధానమును జెప్ప వాక్యమందు అతద్గుణాః = వన్నెండు కపాల
ములు గల వైశ్వానరయాగమును చేయవలెను అన్నవి వానిగుణములు
ప్రయోగే = అనుష్ఠానములో అనర్థకములాయుః = మేగును తప్రకే = దాని
గూర్చి ఎనిమిది కపాలు అన్నదానిగూర్చి అర్థపోతా = సార్థిక్యమునహి =
లేదుగదా.

ఎనిమిది కపాలములు అను గుణమును విధించినపుడు ఆగుణములోలేని వన్నెండు కపాలములుగల వైశ్వానరయోగము చేయవలయునని ఆనునుష్ఠానములో వన్నెండు కపాలములు ఉపయులు కావు పోనీ దానిలోము వన్నెండు కపాలములు గల కర్మయందు ఎనిమిది కపాలములు కలదానికి సార్థక్యము లేదు కనుక అవి అర్థవాదములై.

తచ్చేషో మోప పద్యతే 1-4-19

తక్షేషః=వన్నెండు కపాలములను విధించుదానికి శేషమనుట ఉపసన్నము కాదు ముందు చెప్పబోవు వన్నెండు కపాలస్తుతికిని నిది కపాలములతో ఎట్లునుగూడ సంభవింపదు.

అవిభాగాద్విధానార్థే స్తుత్యర్థేనోపపద్యేరన్ (విధానార్థే=1-4-20) సంఖ్యావిధానార్థములో అవిభాగాత్=వన్నెండు కపాలములనుచాటి వన్నెంటిలో ఎనిమిది కపాలములను చాటుచున్న ఎనిమిదిగుణముగాఁగాక ఇమిడియుండుటవలన, అట్లు చెప్పుట స్తుత్యర్థ స్తుతికోసము కావ ఉపపద్యేపవ ఉపసన్నమగును, వన్నెండు గలనీ అతయతి, అయనయతిలో ఎనిమిది అవయవములో అవయతి అవయవములుండుట ఉపసన్నమే గదా ద్వాదశ కపాలస్తుతికై అష్టాకపాల శబ్దము సరిపడును.

కారణంస్యాదితిచేత్ (1-4-21)

కారణం= అట్లు చెప్పుటలో కారణము స్యాత్=ఉంచును, అతిచేత్=అన్నచో నూ గాయత్త్రే వైనం బ్రహ్మవచ్చేసిన పునాది, అన గాయత్రి చేతన్ వీనిని బ్రహ్మవర్చస్సుచే వవిత్రము చేయవలెను అని ఫలము వినఁబడుటచే అది అష్టాదశ కపాలలకు కారణము ఎందుకుకాదు. అన్నచో కనుక కొరికలను బట్టియే విధులు అవును.

ఆనర్థక్యాదకారణం కర్తుర్థి కారణాని గుణార్థే విధీయంతే. (1-4-22) ఆనర్థక్యాత్=అనర్థకము అగుటలర్థ కారణం=కారణముకావు కర్తుః=కర్తకు (ఫలముల విషయమై గుణార్థే= స్తుతి నిమిత్తమై కారణాని= కారణములు విధీయంతే= విధించఁ బడుచున్నవి.

వివ:- విధులు కోరిక కోసమైనచో వాక్యములు వేటువేటు కావలెనా “వైశ్వానరం ద్వాదశ కపాలం నిర్వపేత పుత్రే జాతే పుత్రుడు పుట్టంగా వచ్చెందు కపాలములుగల వైశ్వానరయాగమును చేయవలెను” అన్నది ఒకవాక్యము ఇది ఉపక్రమము; యత్ ద్వాదశకపాలోభవతి. ఎందువల్ల వచ్చెందు కపాలములు గలదో, జగత్త్యేకాస్మిన్ వశూన్దధాతి” జగతీచందస్సు చేతనేదీనియందు వశవులను ధరించుచున్నాడు, “యస్మిన్ జాతే ఏతా” ఇష్టిం నిర్వపతి, ఏపుత్రుడుపుట్టి ఈ యష్టిని చేయుచున్నాడు పూత వివస తేజస్వీ అన్నాదః, ఇంద్రియావీ, వశూమాన్ భవతి, అతడవవిత్కల డేయయి. తేజస్సు కలవాడై, అనభక్షణ శక్తి గలవాడై ఇంద్రియ సామర్థ్యము గలవాడై వశవులుగల వాడగును అనునంత వరకుగల విరులాకామము కొఱకు దీనిమధ్యలో ఎగిమిది కపాలములో వినఁటడు చున్నదై వీనితో సంభంధించక పోయినచో వేరువేరు వాక్యములగును కర్త కై తే పవిత్రాత్వాదులు కారణము లగును. “పవిత్రుడే అయి ఈ మొదలైనవి వైశ్వానర యాగమందు స్తుతిక్రియన్న విధి వఁబడు చున్నవి. యస్మాత్కాయత్ర్యై వైనం బ్రహ్మవర్చసేన పునాతి పూతవి వసః ఎందువల్ల గాయత్రి చేతనేవీనిని బ్రహ్మ వర్చస్సుచేత అతడు పవిత్రు డగును.

యస్మాత్ త్రివృత్తేనా స్మింస్తేజోదధాతి తేనతేజానకు ఎందువల్లత్రివృత్తుచే వీనియందు తేజస్సును ధరించుచున్నాడు అందుచేత అతడు తేజస్సుగల వాడగును. యస్మాత్విరాజైవ అస్మినన్నాద్యంద ధాతితేనన్నాదః ఎందు వల్ల విరాజసామచేత వీనియందు అన్నాదులను ధరించమన్నారు అందుచే అన్నము తిను వాడగును యస్మాత్ త్రష్టు భై వాస్మిన్ ఇంద్రియం దధాతి తేన ఇంద్రియావీ ఎందువల్ల త్రిష్టుబ్బుచేత వీనియందు ఇంద్రియము నుధిరించుచున్నాడు అందుచేనమర్థేంద్రియములు గలవాడగును యస్మా జ జగత్తేన వాస్మిన్ వశూని దధాతి తేన పశుమాన భవతి ఎందువల్ల జగతి ఛందస్సుచే వశవులు గలవాడు చున్నాడు. విధులు కోరికలు తీర్చక అర్థవాదములుకానిచో ఇవి అనర్థకములగును, అందువలన అష్టకవాలాదులు బ్రహ్మవర్చసాదులు కారణములు కాన ఎగిమిది కపాలములు ఇత్యాదులు అర్థవాదములు అనఁగా స్తుతి పదములు.

యజమాన శబ్దము త్రస్పరాదిస్తుతి పదములనిచెప్ప అధికరణము తత్పిఠిః (1-4-23)

యజమానః ప్రస్పదః యజమానుఁడు జాయ యజమాన ఏక కపాల యజమానుఁడొక కపాలము కలవాఁడు ఇత్యాదులతో గుఱినిధి (స్తుతి): యా అర్థవాదము అని నందేహము గలగఁగా ఇట్లు అపూర్వముగా విధించుటచే యజమానుని కార్యం ప్రసారము చేయుచున్న రనుటచే ప్రస్తారము వలన యజమానుని తత్ = కార్యమున సిద్ధిః = సిద్ధించుచున్నను

ప్రస్తరే జహు మాసాదయతి.

అగ్నేయాది శబ్దానా బ్రాహ్మణ్యాదిసూత్సర్గతాధికరణము జాతిః (1-4-24)

జాతిః బ్రాహ్మణాది డుదయస్తుతి వయా అగ్నేయో వై బ్రాహ్మణః ఐంద్రో రాజన్యః వై శ్వోవై శ్వదేవః ఇత్యాది జాతివాచక పదములు స్తుతిపదములు

యూపాదిశబ్దములకు యజమానస్తుతి పరమాధికరణము.

సారూప్యమే. (1-4-25)

యజమానో యువః యూపము యజమానుఁడె, ఆదిత్యోయావః పతి యూపమనూ ఆదిత్యాదులందు యజమానాది సారూపార్థము చెప్పవలయును యువుమణ్యము ఉర్ధ్వము

సూర్యునివలె తేజస్వత చెప్పవలయును కాన అవి అర్థవాదములు ప్రశంసా [1-4-26]

అపశవోవా అన్యేగో అశ్వేభ్యః ఆయజ్ఞోవా ఏషయోఽసామా. అనత్యంవా ఏతత్ యదద ఛందో మమ పశువులు లేవారు గో అశ్వములాంటి

ఇతరములు వశువులు కావు. సాకు లేనిది యజ్ఞముకాదు, ఛందస్సులేని ఫలముకాదు అన్నచో అవశ్యాది శబ్దములు వశ్యాదుల నిందదారా గీతాది ప్రశంసా పరములు.

ఇంక బాహుల్యముగా నృష్టివ్యపదేశాధి కరణము.

భూమా [1-4-27]

నృష్టిరు పదవాతిలో నృష్టికారకములను ధరించుచున్నారు. అన్నచోట నృష్టిలింగమంతములను ఎక్కువగా చెప్పటచేత అర్థవాదముస్తుతికే.

ప్రాణి భృచ్చబానాం స్తుత్యర్థతాధికరణము.

లింగసమవాయాత్ [1-4-28]

లింగ సమవాయాత్ = ప్రాణి లింగములుగల మంత్రముల సమీపమందు పఠించిన వాతో సంబంధమువలల ప్రాణము లేనివానిని గూడ ప్రాణుల కింద గ్రహింప వచ్చును ప్రాణభృత ఉపదధాతి ప్రాణులను సమీపమున ధరించు చున్నాడు ఛత్రధారులు వెళ్లుచున్నారు అన్నప్పుడు ఒక ఛత్రము ధరించక పోయిననూ వానినిగూడ లక్షణచే గ్రహించినచో గ్రహింప వలయును.

వాక్యశేషేణ సందిగ్ధార్థ గ్రహణమ్

సందిగ్ధేషు వాక్యశేషాత్ [1-4-29]

అక్రమ శర్కరాః ఉపదధ్యాత్ కడిపిన శర్కరలను నివ్వదగ్గర ఉంచు చున్నాడు ఇత్యాదులందు నేయి నూనె మొదలైన వానిలో ఏదో యొక దానితోనో లేక నేతితోనో తడుపుట అని సందేహము గలవానితో వాక్య శేషమువల్ల తేజోపై ఘృతంను నుతై జమీవాగ్నించిననుతే ఆయర్హత్వం నేయి యేతోజన్యు ఆయువే నేయి తేన్ముగల అగ్నినై ఉంచుచున్నాడు అను వాక్య శేషమువల్ల నేతితో దడపవలెను అను విధి చెప్పవలయును అనువాదము చేత విధేయార్థస్తుతిని బట్టి ఘృతఘ్ని నిర్ధారణ గలుగును.

సామర్థ్యాను సారేణ వ్యవస్థ

అర్థాద్వా కల్పనైకదేశత్వాత్ (1-4-30)

అర్థాతవా = వస్తువులసామర్థ్యమువల్ల ఏకదేశత్వాత్ = వేదైకదేశము వలన, కల్పనా విధేయార్థసిద్ధికల్పన.

హస్తేనా వద్యతి, స్తువేణా వద్యతి, న్యధితినా అవద్యతి హస్తముచే శుద్ధము చేయుచో స్తువసాత్రచేతఁచేయుచు న్యధితచేత శుద్ధము చేయుచున్నారు. ఇత్యాదులందు అవధాన సాధనత్రయము ప్రత్యేకము. అవదామోద్దేశము చేత లేక ద్రవ్యవిశేషము చేతనోలను చూచి ఫలానా దానిచేత అని నియమించునదియు లేకపోవుటవలన మొదటనే చెప్పినదాని చేత అవియు సిద్ధించుట చేతనో కల్పనవల్ల చెంతచేరు పురోడాశీదులకే అని గ్రహించుట వలన సిద్ధించును. కనుక వేదప్రత సాద్యము ధర్మాచారము.

అంజలినా సక్తున ప్రవాతవ్యే జుహో రెండుచేతులుకలిపి జోడించుట అంజలి. అంజలిచే ఇచ్చుటయందు హోమము చేయుచున్నారు అని వ్యాకోశము గర్తవ్యమని గ్రహించ వలయును.

ఇ ది

జైమిని రచితమై చర్ల వెంకమాంబా నారాయణ శాస్త్రిల తనయుడైన గణపతిశాస్త్రిచే అనువదింపఁ బడిన పూర్వమీమాంసా దర్శనమందు నాల్గవపాదము

స మా ప్త ము